

Slučaj: mladi

Studije
slučaja
mladih
pripadnika
socijalno

isključenih
skupina

Slučaj: mlada

Studije
slučaja
mladih
pripadnika
socijalno

isključenih
skupina

Izdavač:

Mreža mladih Hrvatske

Urednice:

Monika Rajković

Emina Bužinkić

Autori:

Martina Horvat & I.

Monika Rajković & D.O.

Ankica Milić & T.O.

Julija Kranjec & A.A.

Zorana Uzelac

Sunčana Kusturin & N.N.

Lektura i korektura:

Tomislav Fresl

Dizajn i tisak:

ACT Printlab d.o.o., Čakovec

Rujan, 2012.

ISBN 978-953-7805-09-8

CIP 813 801

Stavovi autora/ica ne odražavaju stavove Mreže mladih Hrvatske.

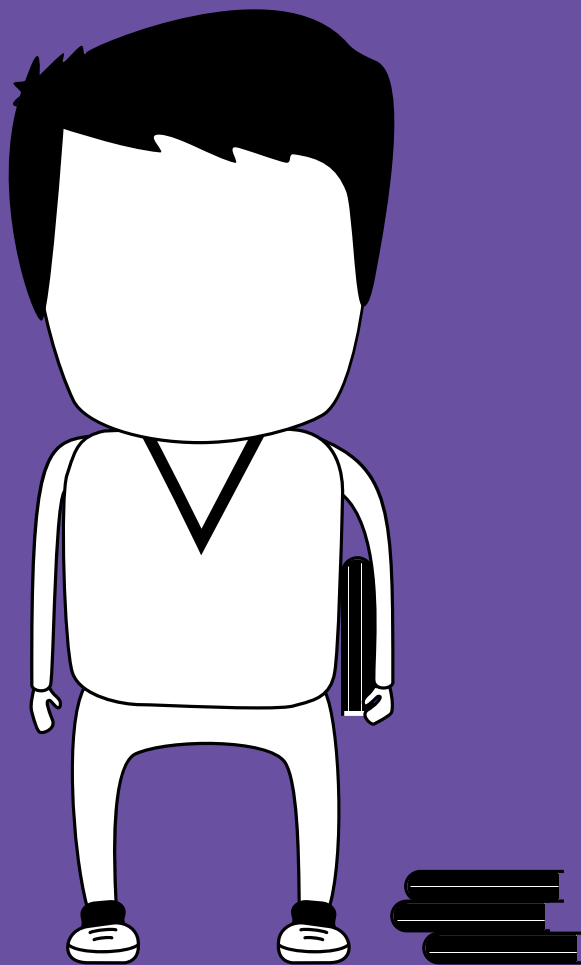

Tiskanje ove publikacije omogućeno
je temeljem financijske potpore
Gradskog ureda za socijalnu
zaštitu i osobe s invaliditetom.

1.	Uvod	4
2.	Monika Rajković & D.O. Romski narod i ljudska prava	6
3.	Ankica Milić & T.O. Mladi u udomiteljskim obiteljima	14
4.	Martina Horvat & I. Mladi s problemima u ponašanju	23
5.	Julija Kranjec & A.A. Izbjeglice	34
6.	Zorana Uzelac Mlade osobe – Nezaposleni i mladi s invaliditetom	43
7.	Sunčana Kusturin & N.N. Mladi iz dječjih i odgojnih domova	49
8.	Istraživanje Ambidekster kluba – različiti aspekti života i socijalne isključenosti mladih u Dubravi	58

1. Uvod

Iako ljudska prava i temeljne slobode pripadaju svakoj osobi time što je rođena kao ljudsko biće, u našem su društvu ona često teže ostvariva pojedinim društvenim skupinama. Mladi iz tih društvenih skupina su dodatno ugroženi i izloženi opasnosti od socijalne isključenosti. U publikaciji „Slučaj: mladi“ stručnjakinje iz različitih područja djelovanja ispitale su stupanj zadovoljavanja pojedinih kategorija ljudskih prava i socijalne uključenosti (isključenosti). Kategorije su sljedeće: ljudska prava (pravo na obrazovanje, pravo na sudjelovanje, pravo na informiranje, pravo na vlastiti identitet - kultura, jezik, tradicija), pristup uslugama zdravstvene i socijalne skrbi, pristup zapošljavanju, pristup prijevozu, pristup informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, pristup stanovanju, društveno-politička participacija (mogućnost sudjelovanja, motivacija za sudjelovanjem), financijska situacija. Skupine koje smo prepoznali kao posebno rizične za socijalno isključene i kojima smo se bavili u ovoj publikaciji jesu: izbjeglice, mladi izašli iz dječjih i odgojnih domova, mladi s invaliditetom, mladi Romi, mlade nezaposlene osobe, mladi iz udomiteljskih obitelji te mladi počinitelji kaznenih djela. U radu smo nastojali osim teorijske razrade problema pojedine skupine i statističkih podataka koji ukazuju na isto, uključiti same mlade pripadnike te skupine razgovorom s njima i prezentiranjem njihovog kuta gledišta „teorijskih“ problema.

Autori: Monika Rajković, magistra pedagogije & D.O.

Udruga: Mreža mladih Hrvatske

Uvod

Romski narod diljem svijeta prvenstveno određuju dva aspekta: njihova specifična kultura i neprihvatanje te kulture od strane dominantne društvene grupe. Države u kojima Romi žive o njima ne vode pouzdanu statistiku. Prema najnižoj i najvišoj procjeni stručnjaka, njihov bi se broj u Europi mogao kretati između 7,5 i 14,5 milijuna (Perrotti, 1995.). Romi su nastanjeni u Republici Hrvatskoj već više od šest stoljeća. U popisu stanovništva iz 2001. godine navodi se da u Hrvatskoj živi 9 463 Roma, no pretpostavlja se da je taj broj mnogo veći.

Mnogo godina brojne su nacije šutjele o postojanju Roma i njihovoj specifičnoj situaciji. Takvo ignoriranje je „pomoglo“ u isključivanju te nacionalne manjine iz političkog, ekonomskog, kulturnog i društvenog života država u kojima ona živi. Jaz nastao diskriminacijom i osporavanjem prava i sloboda romskom narodu ne može biti održiv u demokratskoj Europi pa se 1990-ih djelovanje brojnih svjetskih i europskih organizacija usmjerava na rješavanje pitanja Roma. Vijeće Europe je jedna od vodećih organizacija koje se bave problematikom Roma te u sklopu svoga rada donosi niz dokumenata i preporuka kojima nastoji utjecati na razumijevanje Roma i poboljšanje kvalitete njihova života. Neki od općih dokumenata koji štite ljudska prava i slobode manjina su: *Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije* (1965.); *Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima* (1992.); *Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina* (1994.) - prvi međunarodni sporazum o etničkim grupama. Ovim se dokumentom države stranke obvezuju na to da će unaprjeđivati uvjete nužne za razvoj manjinskih kultura i njihovog kulturnog naslijeđa te ključne elemente njihovog identiteta, odnosno njihovu vjeru, jezik i tradiciju.

Prava manjina i manjinskih skupina u Republici Hrvatskoj štiti *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina* (2002.), *Zakon o uporabi*

jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj (2000.) te Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (2000.).

Područja u kojima su utvrđene teškoće i rizici

Kao i u drugim državama, Romi u Hrvatskoj najčešće govore neki od dijalekata romskog jezika, ali i hrvatski jezik. Na hrvatskom jeziku Romi se mogu sporazumijevati, no ne govore ga dobro.

Loše obrazovanje Roma uzrok je i posljedica njihova lošeg materijalnog i zdravstvenog stanja, loših uvjeta stanovanja i izrazito visokog postotka nezaposlenosti. Romi žive u lošim stambenim uvjetima što dovodi do njihova lošeg zdravstvenog stanja i njihov životni vijek čini izrazito kratkim u usporedbi s prosječnim životnim vijekom naroda koji ih okružuju. Nestajanje tradicionalnih romskih zanimanja poput kovača, kotlara, koritara, trgovca konjima i sličnih, dovodi do toga da im nedostaju materijalna sredstva za život.

Jedan od glavnih ciljeva svih onih koji se zalažu za prava Roma jest uključiti što više Roma, kako djece, tako i odraslih, u sve oblike formalnog obrazovanja – od predškolskog do visokoškolskog. Prema popisu stanovništva Republike Hrvatske iz 2001. godine, 55 posto evidentiranih Roma starijih od 15 godina bilo je nepismeno. Nadalje, od 3 000 do 5 000 romske djece nije bilo obuhvaćeno predškolskim odgojem, a samo 27 posto upisanih romskih osnovnoškolaca završilo je osnovnu školu. Podaci o srednjoškolskom obrazovanju jednako su zabrinjavajući. Ti nam podaci govore kako samo 7 posto romske populacije upiše srednju školu, a tek polovica od tog broja je i završi. Prema Izvješću o provođenju *Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma (2005.-2015.)* na početku 2010./2011. godine u osnovne škole je upisano 4435 učenika/ica.

Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma (2005.-2015.) u Hrvatskoj sadrži niz mjera koje se tiču obrazovanja Roma od

predškolskog odgoja do visokoškolskog obrazovanja. Jedna od predviđenih mjera jest stvaranje preduvjeta za smanjivanje broja razrednih odjela koje pohađaju samo Romi. Mješoviti razredi poboljšavaju integraciju Roma te im omogućuju da svakodnevno komuniciraju na hrvatskom jeziku. Prema Izvješću o provođenju *Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma (2005.-2015.)* iz 2009./2010., kao i 2010./2011., broj razrednih odjela u kojima su uključeni samo romski učenici/ice je 44 (2008./2009. taj je broj bio 52).

Loša situacija po pitanju prava na obrazovanje Roma povlači za sobom i niz drugih ljudskih prava koja su Romima uskraćena: pravo na sudjelovanje (u procesu donošenja odluka o njihovoj specifičnoj kulturi), pravo na informiranje (nepismenost Roma onemogućuje informiranje putem danas glavnih medija), pravo na vlastiti identitet (nepostojanje romske kulture u školama dominantne kulture), pristup zapošljavanju i stanovanju, pristup komunikacijsko-informacijskim tehnologijama, nemogućnost sudjelovanja u društveno-političkim procesima donošenja odluka.

Studija slučaja

D.O. (1996.) učenica je 7. razreda osnovne škole. Nastavu od trećeg razreda pohađa po prilagođenom programu zbog učestalog izostajanja sa nastave i teškoća u školovanju. S godinama povećava se broj neopravdanih sati. 6. razred završila je s 309 izostanaka, od čega su 73 neopravdana sata.

Razred	Broj neopravdanih	Završna ocjena na kraju razreda
2.	13	Dovoljan (2)
3.	70	Dobar (3)
4	5	Dovoljan (2)
5.	43	Dobar (3)
6.	73	Dobar (3)

U školi se s njom provode aktivnosti: intenzivan rad sa socijalnim pedagogom i stručnim timom (2 puta tjedno), intenzivna suradnja s roditeljima (2 puta mjesečno), pomoć tijekom nastave (učitelj/ica, pomoćnica u nastavi), suradnja s Centrom za socijalnu skrb te dodatni odgojni postupci.

Učenica je dobila ukor i strogi ukor zbog neopravdanih sati. Učitelj/ice u svojim izvješćima s nastave zamjećuju teškoće u čitanju i nerazumijevanje pročitano, ali je ponašanje na nastavi primjereno. U specifičnom slučaju potiče se razvijanje socijalnih vještina, radnih navika, poticanje razvoja vještina čitanja i pismenog izražavanja te osnove računanja.

D.O. tek je nedavno ušla u kategoriju mladih. Njezina životna priča, iako je tek na početku, već sada je dosta predvidljiva. Često izostajanje s nastave vodi ka potpunom napuštanju školskih klupa. Školski sustav dominantne kulture „ispljunuo je“ još jednu mladu osobu koja neće ostvariti svoje pravo na obrazovanje, vrlo se vjerojatno neće zaposliti ni ostvariti svoja ostala ljudska prava. Ovaj primjer nije iznimka, već pravilo. Odustajanje od škole i napuštanje sustava obrazovanja u kapitalističkom društvu nužno onemogućava toj osobi zadovoljavanje svih potreba i uživanje vlastitih prava u budućnosti.

D.O. (15) govori kako želi završiti školu, željela bi biti medicinska sestra ili čistačica u školi i škola joj je važna na tom putu, ali nekada ne dolazi u školu jer joj se „ne da“, ostane doma i gleda serije, malo čisti što treba, ali nitko ju na to ne prisiljava. Majka ju tjera da ide u školu kako ne bi dobili opomene od Centra za socijalnu skrb. Na pitanje rade li njezini roditelji, odgovara: „*Bave se bocama ili prodaju odjeću, ali ne ide to baš sad, kada je kriza. A gledaj, mama je završila svega 5, 6 razreda, a tata 3 ili 4. Tko će njih zaposliti? Kažu da će biti drugačije sada kad uđemo u Europsku uniju, ali to me plaši, jer moglo bi onda biti još gore, kao u Francuskoj.*“. D.O. ima prilično čvrst i

negativan stav prema ranom ulasku u brak ili ranom rađanju djece. Parafraziram: *„Djeca rađaju djecu. Što ću ja s djetetom? Dok ja shvatim što je njemu, ako je bolestan, mogu mu nanijeti neko zlo. Te cure koje su rodile i udale se mlade, što one sad imaju od života? Prerano je to. Premlade su.“*. Njezina specifična razmišljanja pokazuju povjerenje u policiju (pa time i nacionalni sustav zaštite), odnosno, navodi kako zna da mora zvati policiju, ako bi došlo do nekih problema, nasilja u ili izvan obitelji. Također, iskustva s bolnicom karakterizira kao pozitivna i *„misli da imaju zdravstvene iskaznice“*, iako nije sasvim sigurna da zna što je to i čemu služi. Ne plaćaju ZET-ove iskaznice, iako se voze javnim prijevozom i kada vide kontrolu izlaze van iz tramvaja ili autobusa. Smatra kako imaju dobrosusjedske odnose. Dostupan joj je Facebook preko mobitela, a ostale informacije saznaje preko teleteksta i televizije, kako navodi. Računalom se ne zna koristiti, iako u blizini postoji jedno računalo u radionici Udruge Roma Zagreba. Ne odlazi ondje koristiti ga, jer je tamo mnogo djece. Zanimljivo je kako u njezinoj obitelji ne postoji toliko tradicionalna patrijarhalna podjela na isključivo muško – ženske poslove. Kada je majka bila bolesna, otac joj nije dao kuhati (iako je imala 14 godina), jer se brinuo da se ona ne ozlijedi te se on brinuo za nju i brata, kao i kućanstvo u cjelini. Postoji mogućnost da će njena obitelj odseliti u Međimurje gdje ima rodbinu. Kada je pitam bi li to željela - odgovara: *„Ne. Ovdje je sve blizu, tamo je sve daleko. I srednja škola. Moraš ustati u 6 ujutro da dođeš do škole do 8. A i ovdje su mi prijatelji, tamo mi je dosadno. No, naviknut ću se, ako ćemo morati ići.“*

Nakon intervjua D.O. završava 7. razred osnovne škole te donosi odluku o napuštanju škole.

D.O. se susreće sa sličnim problemima i pitanjima o budućnosti kao i njeni vršnjaci, pripadnici dominantne kulture. Svjesna je događaja u društvu koji će utjecati na nju (ulazak u EU...), svjesna je vlastitih

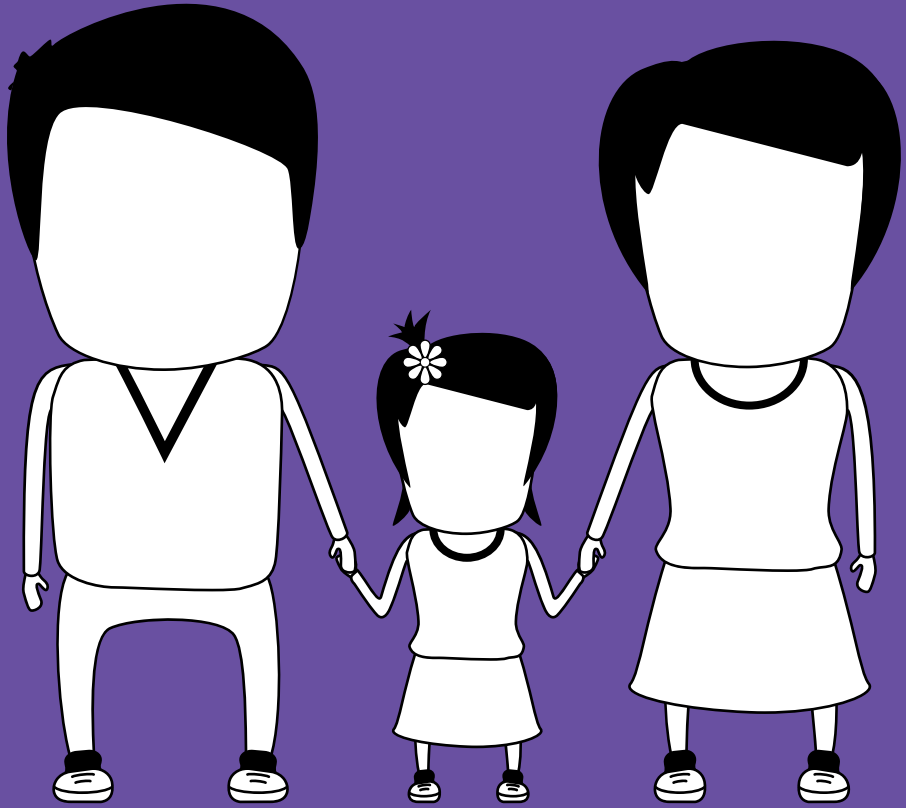
odgovornosti koje nosi u svojem životu (rani ulazak u brak, rana trudnoća), razmišlja o suvremenom sustavu i funkcioniranju tržišta rada (obrazovanje – posao – materijalna sigurnost). No, pri odgovoru na sva ova pitanja o tome gdje želi biti i što želi raditi jednog dana, D.O. (15) mora uzeti u obzir jedan važan faktor – u kojoj mjeri sustav zanima što ona želi i koliko se njene vizije o budućnosti uklapaju u društvo u kojem živi i odrasta.

Preporuke

1. Potrebno je unaprjeđenje kvalitete i kvantitete suradnje Vlade RH s udrugama i nevladinim organizacijama koje se bave ovom problematikom.
2. Potrebno je uočavanje i rješavanje konkretnih problema konkretnim aktivnostima. Dobar primjer jesu slikovnice za djecu predškolske dobi udruge „Kali Sara“ ili pak materijali Vijeća Europe za učenje djece iste dobi. Ovdje vidimo konkretne aktivnosti kojima se radi na obrazovanju romske djece predškolske dobi koja nisu uključena u predškolske programe.
3. Potrebno je odrediti odgovornosti u hrvatskom Nacionalnom programu za Rome, u području odgoja i obrazovanja.
4. Potrebno je raditi na razvoju romskog jezika. Istovremeno poticanje Roma da uče hrvatski jezik, ali pritom ne zanemarivanje i/ili zapostavljanje njihovog materinjeg jezika.
5. Razvijati sustav predškolskog odgoja romske djece.
6. Rad s roditeljima. Potrebno ih je osvijestiti o važnosti obrazovanja i razlozima za nenapuštanje školskih klupa. Podrška roditelja i njihova želja da djeca završe školu utjecat će na djecu i davati im dodatnu motivaciju.
7. Uvođenje romske kulture, romskog jezika i romske tradicije u naše škole. Otvaranjem vrata romskoj povijesti, kulturi i jeziku u našim školama, pokazujemo romskoj manjini da naši ciljevi nisu vođeni politikom asimilacije.
8. Radionice/seminari/manifestacije vođene idejom da su razlike bogatstvo ovog svijeta i idejom kulture ljudskih prava.

Literatura

1. Baranović, B. (2009). Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju (izvještaj o rezultatima istraživanja). Zagreb: Udruga žena Romkinja „Bolja budućnost“.
2. Dürr, K., Martins, I.F. & Spajić-Vrkaš, V. (2002). Učenje za demokratsko građanstvo u Europi. Zagreb: Centar za istraživanje, izobrazbu i dokumentaciju u obrazovanju za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
3. Hrvatić, N. (2000). Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 9 (2-3), 267-290
4. *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava* (1999). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
5. *Nacionalni program za Rome*. (2003). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
6. *Popis stanovništva iz 2001. godine*. (2001). Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
7. Spajić-Vrkaš, V. , Stričević, I., Maleš, D. & Mijatović, M. (2004). Poučavati prava i slobode. Zagreb: Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
8. *Ustav Republike Hrvatske*. Narodne novine. 155/2002.

3. Mladi u udomiteljskim obiteljima

Autori: Ankica Milić, diplomirani socijalni radnik & T.O

Udruga: Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece

Općenito o toj skupini (naša percepcija osnovnih problema)

Mladi u udomiteljskim obiteljima odrastaju izvan vlastite obitelji, ali ipak u nekom obiteljskom okruženju. Iako se smatra da su djeca, koja odrastaju u obiteljima u prednosti pred djecom koja odrastaju u Dječjim domovima s obzirom da u obitelji imaju uvid u kvalitetno funkcioniranje i dinamiku obitelji, obiteljskog života i života općenito, ipak se i jedni i drugi mladi suočavaju s nizom problema i ograničenja koja ih mogu usporiti ili onemogućiti u ostvarivanju svojih prava i postizanju punog kapaciteta.

Njihovi osnovni problemi i potrebe vežu se uz probleme zadržavanja kontakta (zbog selidbe u drugo mjesto ili grad), odnosa s biološkim obiteljima (kojima se nakon skrbi često vraćaju, bez obzira jesu li problemi riješeni), manjkom socijalnih vještina, stigmatizacijom i slično. Dodatni problemi nastaju kod zaposlenja, jer imaju pristup manje plaćenim poslovima, često unutar sive ekonomije što vrijedi i općenito, a osobito za ovu kategoriju mladih ljudi. Sve to dodatno dovodi do straha od statusa nezaposlenih. Uz to se direktno veže i stambeno pitanje gdje, osim što imaju probleme u plaćanju stanarina, postoji i nedostatak znanja u traženju stana i pregovaranja, a mjesta u stambenim zajednicama nema za sve. Zbog nedostatka financija žive skromno, rijetko putuju te loše vode brigu o novcu (ne znaju koliki su realni troškovi života). Kuhaju jednolično ili uopće ne znaju kuhati, a zbog rada na crno često nemaju dopunsko osiguranje niti bolovanja, kad treba.

Mladi iz udomiteljskih obitelji slabo su upoznati sa svojim pravima te uglavnom nemaju pristup informacijama o stipendijama, edukacijama te slabo poznaju strane jezike. Smatraju da nemaju prave osobe s kojima bi mogli razgovarati te da imaju uzak krug prijatelja. Potrebna im je i podrška i savjetovanje.

Razvojem hrvatskog modela udomiteljstva uvedena su prava udomljenih osoba, kao djece, tako i odraslih. Još uvijek se vidi nedovoljna strateška i programska briga za mlade koji izlaze iz skrbi. Tome dodatno doprinose nedostatak informatizacije sustava i gotovo nepotrebljive statistike.

Stručnjaci iz centara za socijalnu skrb dodatno ukazuju kako kod dijela mladih postoji nezainteresiranost za završavanje srednje škole, imaju puno izostanaka i negativnih ocjena. Jednom kada završe školu - većina ne može pronaći posao. Stručnjaci uviđaju kako mnogi mladi nemaju nikakav cilj u životu. Uglavnom su indiferentni i nezainteresirani za bilo koje zanimanje, odnosno žele posao kojim bi se obogatili preko noći. Osim što su neodgovorni prema školskim obvezama, a poslije i traženju zaposlenja, često su skloni i asocijalnom ponašanju (prekomjerno konzumiranje alkohola, krađe mobitela, stvaraju ovisnost prema igrama na sreću, svakodnevno su u kladionicama itd.). Nešto bolje prolaze mladi koji su upisali deficitarna zanimanja, jer dobiju posao odmah nakon završetka srednje škole, pogotovo ako su se pokazali marljivima na praksi. Bazičan problem je što nisu razvili osjećaj povjerenja, prihvaćenosti, privrženosti prema nikome, nemaju samopouzdanja te imaju lošu sliku o samima sebi.

Podaci za RH

Prvi *Zakon o udomiteljstvu* donesen je 2007. godine. Zakon je propisao postupak dobivanja dozvole, odgovornosti udomitelja i ovlaštene institucije. U 2011. godini na snagu je stupio novi Zakon, kojime su uvedena i prava, a ne samo obveze. Također, uvedeni su novi oblici udomiteljstva koji mogu kvalitetnije odgovoriti na potrebe osoba u

udomiteljstvu. S obzirom da do današnjeg dana Zakon nije u potpunosti zaživio te da mu nedostaju pripadajući Pravilnici, još uvijek se ne mogu utvrditi rezultati Zakona.

Prema Zakonu o udomiteljstvu, udomiteljstvo je oblik skrbi izvan vlastite obitelji kojim se djetetu ili odrasloj osobi osigurava smještaj i skrb u udomiteljskoj obitelji. Prema Zakonu, udomljena djeca i mladi imaju pravo: u skladu sa svojom dobi, biti informirani o svim fazama postupka odlaska iz vlastite obitelji te biti pripremljeni na smještaj u udomiteljsku obitelj, sudjelovati u donošenju odluka koje utječu na njihov život, primati kontinuiranu emocionalnu pomoć i potporu udomitelja usmjerenu na razumijevanje i prihvaćanje razloga trenutne ili trajne nemogućnosti njegovih roditelja da skrbe o njima, na odnos privrženosti i emocionalne bliskosti s udomiteljima, kroz međusobnu povezanost s udomiteljskom obitelji te drugim osobama važnim u njihovim životima, na odgoj, obrazovanje, razvijanje vještina te profesionalno usmjerenje koje će ih pripremiti za kvalitetan život, na dostupnost usluga i programa potpore, uključujući dostupnost specijaliziranih edukacija za unapređenje znanja i vještina, kako bi mogli ostvariti svoje pune potencijale, na kontinuiranu skrb, ljubav, prihvaćanje i poštovanje kao jedinstvenog ljudskog bića te potporu u razvijanju vlastitog identiteta i povjerenja u vlastitu vrijednost, na privatnost i pristup službenim informacijama i dokumentaciji vezanoj za njihovu obitelj, na poštovanje dostojanstva i sigurnosti te zaštitu od povreda, tjelesnog ili psihičkog nasilja i drugih oblika zlostavljanja i izrabljivanja, na dostupnost usluga službi koje djeluju za dobrobit djeteta, na kontakte i održavanje trajne i redovite veze s članovima vlastite obitelji, ukoliko to nije u suprotnosti s njegovim najboljim interesom, biti informirani i pripremljeni na prestanak smještaja, uključujući savjetovanje i pomoć, na pritužbu voditelju njegovog individualnog plana promjene, timu za udomiteljstvo ili ravnatelju nadležnog Zavoda. Pri Zavodu udomitelja organizira se Vijeće udomljene djece i mladih na području županije, koje promiče njihove interese i prava na obiteljski život i uključivanje u zajednicu, a sastav i način rada Vijeća propisan je pravilnikom Zavoda.

Oko 200 mladih godišnje izlazi iz dječjeg, odgojnih i udomiteljskih obitelji. Samo dio njih ima mogućnost za smještaj u stambenu zajednicu. Ukoliko ne studiraju, prepušteni su sami sebi ili svojoj obitelji iz koje su svojevremeno izdvojeni.

Primjer iz života

Razgovor s: T. O.

Siječanj, 2012.

Zagreb, Hrvatska

Do 14. godine života živio sam u svojoj obitelji sa šestero braće i jednom sestrom. Centar za socijalnu skrb nas je izdvojio iz obitelji zbog neprilagođenih uvjeta života, tj. kuća nije bila sređena. Odlaskom u udomiteljsku obitelj podijelili su nas u dvije obitelji. U jednoj smo bili mi stariji, a u drugoj mlađi. Dolaskom u udomiteljsku obitelj nastali su problemi zbog razdvajanja od roditelja i braće, jer prije smo uvijek bili svi zajedno. Nastao je šok razdvojenosti. U prvoj udomiteljskoj obitelji nismo se osjećali ugodno i poželjno pa smo tražili premještaj (ja i stariji brat). Odlaskom u novu obitelj, s malo više članova, gdje su svi bili malo problematičniji zbog svoje osobnosti, povlačili su i mene sa sobom pa sam i ja postao problematičan i zbog toga sam tražio smještaj u treću obitelj. Tada sam imao 16 godina. U toj obitelji sam se nekako prilagodio i izgradio s udomiteljicom krug povjerenja i veliku nadu da će sve krenuti na bolje. To se trenutno i dešava zbog njenih riječi, savjeta i djela, a ponajviše stoga što se vidjelo da nam pruža ljubav kao svojoj vlastitoj djeci. Ima ljubavi u udomiteljskoj obitelji, samo što se nikad ne možeš osjećati sigurno, jer znaš da ćeš kad tad morati otići iz te obitelji i otići kod svoje prave obitelji pa mislim da se djeca baš i ne vole previše vezati, ali siguran sam da ih vole i cijene k'o svoje roditelje. No, roditelj je roditelj. Ima nekih udomitelja koji daju kontinuiranu

emocionalnu pomoć i potporu udomitelja usmjerenu na razumijevanje i prihvaćanje razloga trenutne ili trajne nemogućnosti njegovih roditelja da skrbe o njemu, ali mislim da velika većina to uopće ne pokušava, razvijati taj krug povjerenja i odnos zamjenskog roditelja pa bi bilo dobro da Centar za socijalnu skrb ima neku osobu koja bi povremeno obilazila i provjeravala takve stvari, iako je njihov zadatak s djecom obavljati razgovore dva puta godišnje, ali to je po mojem mišljenju nedovoljno, a čak i to ne rade. Po meni bi se moglo reći da odnos s udomiteljima više postane onako kao služben, k'o da imaš šefa, ali zato se s djecom udomitelja, bez obzira na njihovu dob, dobro složiš u svim mogućim situacijama. Najveći cilj mi je naći mlađu braću i da smo ponovno svi zajedno na okupu. Uz sve probleme izvukao sam dobar kraj, a to je da sam naučio brinuti se sam za sebe i što sam voljan pomoći ljudima u nevolji.

Sad sam čak dospio do toga da sam student u Zagrebu i trudim se uspjeti u životu. Nakon promijenjene 3 udomiteljske obitelji, jednog unajmljenog stana – sada živim u studentskom domu. Mislim da sam pri upisu na fakultet mogao donijeti potvrdu o svom statusu kako bih osigurao veći broj bodova, ali nisam htio. Ne znam imam li ikakve prednosti kod zapošljavanja. Imam stipendiju „Korak u život“ koja je zapravo humanitarna akcija predvođena poznatim osobama iz Hrvatske. Da bih je zadržao moram proći svaku godinu, jer ukoliko ne položim, može se ukinuti. Inače, ne znam koliko ostali udomljeni znaju o svojim pravima na obrazovanje i druge sadržaje, jer socijalni radnici ih ne informiraju o takvim stvarima.

Nema baš neke zaštite od tjelesnog ili psihičkog nasilja, jer djeca u školi i ovako izvan škole vole nas uzeti kao izuzetak, zato što svi misle da sva djeca odu u udomiteljstva stoga što su oni osobno pokvareni pa se ni previše ne trude saznati što je to dijete prošlo u životu, nego ga osude i stalno ga zadirkuju. A i svi te gledaju s pitanjem „Što si napravio?“

Do sada sam se angažirao u aktivnostima za mlade kroz Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece, kao i na promociji stipendije „Korak u život“.

Mlade bi trebali podržavati u onom što ona žele, a ne što ti neko kaže, što te uopće ne zanima. Mogućnosti za uključivanja i sudjelovanja na različitim aktivnosti ovise o mjestu gdje si udomljen i koliko su udomitelji voljni se žrtvovati tj. naći vrijeme da te odvedu na to mjesto. Ne znam za druge, ali moji nisu bili previše angažirani, uvijek su imali neke svoje obaveze pa nisu nalazili previše vremena, ali to sad nije bitno. Mislim da je potreban taj prvi korak od strane starijih, jer znam po sebi da je udomljenoj djeci jako teško negdje doći i s lakoćom nečemu ili nekome pristupiti.

Smatram da bi se oko informiranja ipak trebali više potruditi, posebno socijalni radnici, jer kada sam ja odlazio iz obitelji za to sam, mislim, saznao 2 ili 3 dana prije nego su došli po nas. Nikad nema dovoljno informacija, ako sam ne ispitujem i ne pokušam saznati nešto novo. Za sada nisam trebao veliku pomoć, a sve informacije koje sam dobio nisu niti bile od mog Centra za socijalnu skrb, već susjednog koji se odlučio više angažirati oko mene i mojih pitanja. Pomoć mi je prije svega trebala zbog kontakata s braćom i sestrom. Jednom kada dijete ode iz obitelji teško je održavati kontakte, pogotovo ako ih geografski udalje, stoga je upitno koliko se poštuje pravo na kontakte i održavanje trajne i redovite veze s članovima vlastite obitelji.

Pristup zdravstvenoj skrbi imam, ali zdrav sam i ne trebam doktora. Što se tiče socijalne skrbi, tu sam nezadovoljan, jer se sve obavlja telefonski. Zakonski su dužni dvaput godišnje me posjetiti, a nisu ni to radili, barem ne samoinicijativno. Trenutno čekam odgovor na jedno pitanje koje su mi obećali provjeriti, a još uvijek nisu. Inače, kao punoljetna osoba imam skrbnika, a to nije moj udomitelj. Inače, znam kuhati, ali rijetko kuham, jer mogu ići u menzu, a dok sam bio u udomiteljskoj obitelji imao

sam 3 "kuharice". No, uvijek sam uređivao svoju sobu, što činim i sada kao student.

Prava na privatnost i pristup službenim informacijama i dokumentaciji vezanoj uz obitelj nema, osim ako se sam ne pobrinem i ne izborim za informacije. Dijete, odnosno mlada osoba, upada u krize zbog toga što ništa ne zna pa mu eventualno netko odluči pomoći, zato što vidi da se muči i da ga to samo uništava kao čovjeka i osobu kakva bi mogla postati.

Što se sudjelovanja tiče... Svi se slažu sa socijanim radnicima, jer dijete je kao nesvjesno što je to život. Čim navršiš 18 - tada moraš biti svjestan svega, a dok imaš 17 i pol godina, onda si još klinac koji ne zna što je život. Imaš 18 godina - brini se sam za sebe. Zahvaljujući stipendiji, imam 1.600 kuna mjesečno za život i to rasporedim na plaćanje studentskog doma, prehrane, kava i nešto stavim sa strane. Uspijevam preživjeti, ne žalim se.

Otkako sam u Zagrebu imam redovni pristup internetu. Preko donacija dobio sam laptop tako da mogu provjeravati e-mailove i raditi za faks.

Volio bih putovati, ali ne znam engleski jezik, a mislim da bez njega nema smisla ići nigdje. U školi sam učio njemački kojeg slabo znam. Želja mi je naučiti bolje engleski jezik. I hoću uskoro. Hrabrost ima dijete i mlada osoba, ako ga se voli, cijeni i podržava. Volio bih naučiti svirati gitaru i uključiti se u neko amatersko kazalište. A do tada - štrebam za ispite.

Preporuke

Iako su mladi s jedne strane vrlo zaštićeni, s druge su prepušteni samima sebi. Rad na poboljšanju njihovog položaja nakon napuštanja skrbi trebao bi se odvijati već za vrijeme skrbi.

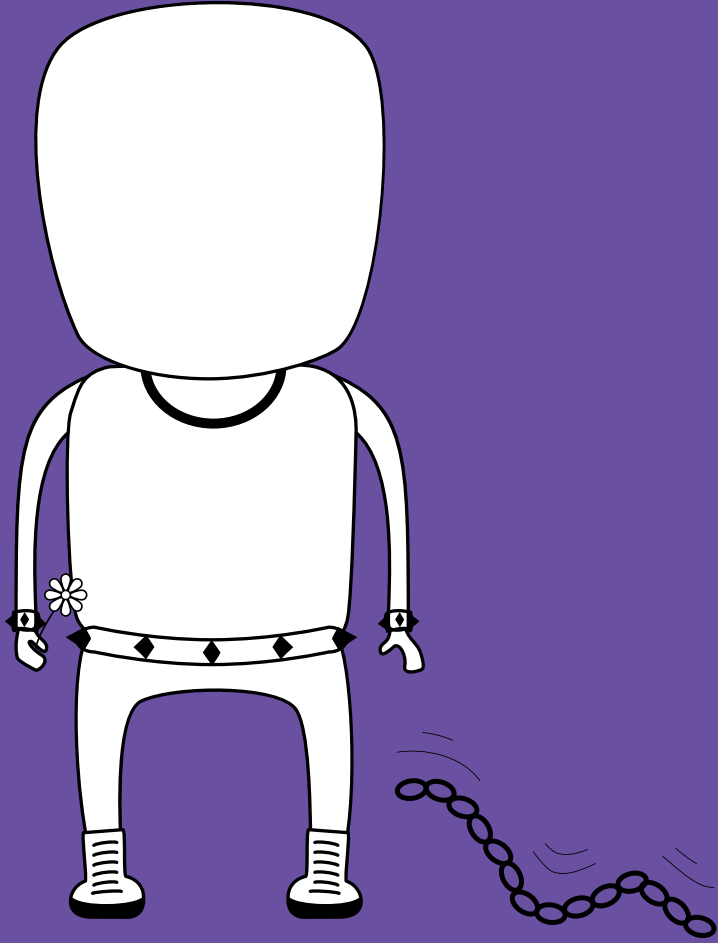
Za vrijeme skrbi udomitelji bi trebali osigurati mladima usvajanje radnih navika i pripremiti ih za samostalan život kroz: korištenje opskrbnine za podmirivanje troškova života, kuhanje, održavanje odjeće, obuće i sobe, aktivno traženje posla i slično. Potrebno je raditi s roditeljima kako bi i oni bili spremni na mogući povratak djeteta u obitelj. Također, potrebno je mlade pripremiti za izlazak iz skrbi – poseban naglasak treba staviti na individualni plan osamostaljivanja uz edukacije vezane uz komunikaciju, traženje posla i partnerske odnose.

Nakon izlaska iz skrbi, u svrhu podrške mladima, propisi bi trebali osigurati prednost pri zapošljavanju, a za mlade s poteškoćama u razvoju zaštitne radionice. Osim povećanja kapaciteta u stambenim zajednicama, potrebno je osmisliti hitan smještaj za osobe koje su u riziku od života na ulici. Trebalo bi im osigurati osobu za kontakt i praćenje u prvih 5 godina samostalnog života.

Lokalna zajednica igra veliku ulogu u prihvaćanju mladih nakon izlaska iz skrbi – ne samo kroz ponudu raznih usluga i financijsko-materijalnu pomoć, već i kroz uvažavanja i prihvaćanje mladih iz udomiteljskih obitelji bez predrasuda.

Literatura

1. Smjernice za zadovoljavanje potreba mladih izašlih sustava socijalne skrbi (2011), Udruga i Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece, Zagreb, Hrvatska
2. Osobni kontakt s predstavnicima Centra za socijalnu skrb Varaždin
3. Razagovor s T. O.
4. Zakon o udomiteljstvu, Narodne novine

Autori: Martina Horvat, prof. socijalna pedagoginja & I. & Krco
Udruga: Ambidekster klub

4. Mladi s problemima u ponašanju

Uvod

Skupina mladih koja se može naći u pojačanom riziku od socijalnog isključivanja je i skupina mladih s problemima u ponašanju. Za probleme i poremećaje u ponašanju koristi se različita terminologija. Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju naglašava postojanje brojnih naziva kojima se opisuju problemi u ponašanju (odstupanja u ponašanju, aberantno, rizično, devijantno, disocijativno, poremećeno, neprihvatljivo, asocijalno, antisocijalno, kriminalno ponašanje, nedovoljna socijalna integracija, opozicijska ponašanja, poremećaji emocija i ponašanja i drugi) te opisuje složenost ove pojave i važnost sustavnih i kvalitetnih preventivnih aktivnosti. Poremećaje u ponašanju možemo razumjeti kao odstupanja u različitim područjima funkcioniranja djece i mladih, od odnosa s bližnjima i socijalnom okolinom preko poteškoća u pogledu prehrane, spavanja i nevoljnih radnji, laganja, krađa, korištenja i prodaje ilegalnih psihoaktivnih sredstava, bježanja od kuće i skitnje, do agresivnosti, nasilja, provala, paljevinja, silovanja i drugih oblika asocijalnog, antisocijalnog i kriminalnog ponašanja (Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju 2009. - 2012.). Budući da probleme i poremećaje u ponašanju obilježavaju teškoće u socijalnom funkcioniranju osobe te ponašanje koje je potencijalno štetno za samu osobu ili njenu okolinu jasno je da se mladi s ovim teškoćama mogu susresti s rizicima i preprekama u različitim područjima života. Posebno su osjetljiva skupina mladih s problemima u ponašanju oni mladi koji čine kažnjiva ponašanja (prekršajna ili kaznena djela). Postupanje prema njima određeno je Zakonom o sudovima za mladež.

Statistički podaci

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku od 28. ožujka 2011. godine, u 2010. godini je 3 270 maloljetnika prijavljeno za počinjenje kaznenih djela. Ova brojka je za 2,6% viša, nego u 2009. godini kada je bilo 3 188 počinitelja kaznenih djela. Najučestalija su kaznena djela protiv imovine, a slijede sa značajno nižom frekvencijom kaznena djela s elementima nasilja. Kaznena djela zlouporabe opojnih droga sudjeluju s oko 8-10% u ukupnom kriminalitetu maloljetnika i kod njih je zabilježen blagi pad broja evidentiranih kaznenih djela, dok se kod kaznenih djela s elementima nasilja bilježi blagi porast (Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju 2009. - 2012.). Smanjuje se broj maloljetnih počinitelja prekršaja (Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju 2009. - 2012.). Kod prekršaja su i nadalje najzastupljeniji prekršaji protiv sigurnosti u prometu na cestama. Kad je riječ o teritorijalnoj rasprostranjenosti u odnosu na počinjena kaznena djela i prekršaje i dalje su najzastupljeniji veliki gradovi, osobito Zagreb i Split. Recidivizam se godinama kreće oko 30% (Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju 2009. - 2012.). U 2010. bilo je 925 maloljetnih osoba kojima su izrečene kaznene sankcije. Od toga je izrečeno 867 (odnosno 93,7%) odgojnih mjera. U odnosu na prethodnu godinu broj osuđenih starijih maloljetnika u 2010. godini pao je za 2,8% dok je broj osuđenih mlađih maloljetnika pao za 11,8%. Starijim maloljetnicima izrečeno je 13 kazni maloljetničkog zatvora (porast za 8,3%) te 45 pridržaja maloljetničkog zatvora (pad za 10,0%).

Područja u kojima su utvrđene teškoće i rizici

Rizici od socijalnog isključivanja i prepreke društvenom sudjelovanju mladih s problemima u ponašanju mogu se naći u različitim područjima njihovog života ovisno o obilježjima same mlade osobe, njenog okruženja i životnih uvjeta. Međutim, područje u kojem mnogi mladi s problemima u ponašanju često počnu pokazivati prve značajne

teškoće je obrazovanje. Prema Jahnukainenovu mišljenju (2001. prema Milas, 2010.), zapadanje u socijalnu isključenost može se opisati hijerarhijskim razvojnim modelom u kojem početnu fazu karakteriziraju problemi u školi, kod kuće ili u zajednici, praćeni školskim neuspjehom i odustajanjem od školovanja. Isključivanje iz sfere obrazovanja vodi isključivanju iz svijeta rada, što može imati ozbiljne socijalne i ekonomske posljedice (Gallie, 1999., Šverko i sur. 2006. prema Milas, 2010.), a sve zajedno može takve osobe dovesti na marginu društva kao pripadnike prikraćene ili devijantne supkulture (Jahnukainen, 2001. prema Milas, 2010.).

Obrazovanje i edukacija

Mladi iz skupine onih s problemima u ponašanju često imaju teškoće u postizanju školskog uspjeha te mogu ispasti iz sustava obrazovanja i prije stjecanja kvalifikacije. Potrebno ih je potaknuti na uključivanje u stručna usavršavanja te na sudjelovanje u različitim edukacijama u kojima će dobiti priliku za usvajanje znanja, ali i za razvoj socijalnih vještina.

Posao

Mladi iz ove skupine često teško pronalaze posao što ih može potaknuti na nastavak bavljenja kažnjivim aktivnostima. Posao osobito teško nalaze osobe koje su ranije kažnjavane, jer poslodavci često traže potvrdu o nekažnjavanju i uvjetuju zapošljavanje nekažnjavanošću potencijalnog zaposlenika. Mnogi, osobito oni nižeg stupnja obrazovanja se zapošljavaju unutar sive ekonomije ili na nesigurnim zaposlenjima koja ih vode u dodatne rizike.

Mladi s problemima u ponašanju često imaju problema u odnosima s okolinom, a ukoliko nemaju adekvatnu obiteljsku podršku i sustavnu pomoć u pojačanom su riziku da se trajno povežu s osobama

društveno neprihvatljivog ponašanja. Dodatni problem za sve mlade pa tako i za mlade s problemima u ponašanju je isključenost iz procesa donošenja odluka te s pozicija na kojima se te odluke donose zbog čega interesi i potrebe mladih nisu dovoljno zastupljeni na političkoj agendi. Za mlade s problemima u ponašanju uočljivo je nepovjerenje prema društvenom sustavu i institucijama. Također, često se zadržava neprihvatanje od strane odraslih osoba u okolini čak i nakon što mladi promijene svoja nepoželjna i ugrožavajuća ponašanja, što može otežati njihovo društveno uključivanje.

Primjeri iz života

I. 18 godina

I. je odrastao s majkom i starijim bratom po majci u zagrebačkoj Dubravi. Majka je prekinula odnos s oba dotadašnja partnera s kojima je imala sinove. Navodi da je s jednim od njih tijekom veze bila žrtva fizičkog nasilja. Stariji brat je završio srednju školu i zaposlen je. Majka je donedavno radila u ugostiteljstvu, ali je ostala bez posla i teško nalazi novo zaposlenje, na kojemu bi bila i prijavljena. I. je imao teškoća tijekom polazanja osnovne škole te je prekinuo školovanje prije nego što je završio osmi razred. Obitelj je koristila usluge Centra za socijalnu skrb te su savjetovani zbog toga što je I. pokazivao neprimjereno ponašanje tijekom školovanja, teškoće u učenju kao i zbog toga što je prekinuo školovanje. Mladić je kao maloljetnik evidentiran zbog fizičkog napada na drugog maloljetnika te je Državno odvjetništvo uvjetovalo obustavu postupka uključivanjem u savjetovanje koje je provedeno u Ambidekster klubu.

Mladić trenutno ima djevojku i nekoliko najboljih prijatelja koji su završili srednju školu te su se počeli zapošljavati.

Pripada skupini navijača Dinama te se povremeno druži i s navijačima. Ne čini nova kaznena djela i izražava želju za daljnjim obrazovanjem. U dogovoru s Centrom za socijalnu skrb mladić je u 2011. završio osnovnu školu kroz program obrazovanja odraslih te se uključio u stručno osposobljavanje za zanimanje zaštitara sufinancirano kroz programe koje provodi Zavod za zapošljavanje koje će se provesti u 2012. godini.

Krco, 20 godina

Mladić star 20 godina. Završio je srednju, četverogodišnju željezničko-tehničku školu. Mladić je kao maloljetnik i mlađi punoljetnik počinio nekoliko imovinskih kaznenih djela, zbog čega su mu izrečene odgojna mjera uključivanja u psihosocijalni tretman savjetovališta za mlade, koju je izvršio u udruzi Ambidekster klub te uvjetna kazna zatvora. Nezaposlen je i od završetka srednje škole nije uspio pronaći posao u struci niti u drugim područjima za koja smatra da posjeduje potrebne vještine (npr. rad u skladištu). Započeo je pohađati tečaj za zaštitara, ali zbog kažnjavanosti ne može dobiti potrebna odobrenja za bavljenje tim poslom. Povremeno honorarno radi kao nogometni sudac u zagrebačkoj ligi. Živi u obiteljskom stanu od 37 metara kvadratnih s roditeljima i dvojicom mlađe braće. Mlađi brat pohađa srednju školu i ima teškoća u školovanju, a sestra pohađa vrtić. Tijekom mladićevog odrastanja otac je nekoliko puta u alkoholiziranom stanju fizički napao majku, a sada otac više ne pije, ali se majka žali na uključenost oca u kockarske aktivnosti. Roditelji su razvedeni, ali i dalje žive zajedno. Oba roditelja su zaposlena, ali su zbog kredita u lošijoj materijalnoj situaciji.

U nastavku mladić Krco sam opisuje svoj život

Rođen sam u Hrvatskoj, ali smo godinu i nešto živjeli u Njemačkoj gdje je otac radio dok sam imao oko 5 godina. Kad je mama ostala trudna, noseći mog brata, morali smo se vratiti u Hrvatsku. Uz nekoliko godina mlađeg brata imam i sestru koja ima 5 godina. Ja sam uglavnom zadužen za to da ju odvodim ujutro u vrtić. Nas troje djece živimo s mamom i tatom u malom stanu (37 metara kvadratnih) u Dubravi. Loše financijski stojimo zbog kredita i dugova. Ponekad nam isključuju telefon, ali ga ponovno ukopčamo.

Vezano uz školovanje, završio sam osnovnu školu s dobrim uspjehom. Bio sam povremeno prozivan zbog ponašanja u osnovnoj školi u šestom i sedmom razredu, ali sam se u osmom uozbiljio. Tijekom osnovne škole sam bio uključen u produženi stručni postupak preko Centra za socijalnu skrb gdje smo nakon škole imali organiziran ručak i pisanje zadaće. Tamo sam učio, a kod kuće baš i nisam. Nakon toga sam upisao i završio četverogodišnju Željezničko-tehničku školu. Zadovoljan sam godinama školovanja, uglavnom sam se tada zabavljao i družio s vršnjacima te mi je to razdoblje života bilo baš dobro, ali brzo je prošlo. U vrijeme školovanja sam se najviše družio s vršnjacima. Nisam zadovoljan jedino praksom tijekom srednje škole, malo smo tamo radili i malo naučili.

Nisam ni pokušao upisati fakultet, nemam za to novca. Važniji mi je vozački, ali ni za vozački nemam novca dok se ne zaposlim. Treniram nogomet i položio sam ispit za suca pa mi je to povremeni izvor prihoda. Dajem roditeljima veći dio onog što zaradim – za hranu i račune. Htio sam postati vojnik ili zaštitar, ali nisam imao uvjete. Kao mlađi sam htio biti profesor tjelesnog odgoja ili nogometaš, ali čuo sam da je teško upisati Kineziološki fakultet.

Uključio sam se u stručno usavršavanje za zaštitara i odslušao predavanja, ali nisam mogao dobiti potvrdu o nekažnjavanju pa nisam mogao postati zaštitar. Imao sam iskustva s policijom, sudom i Centrom za socijalnu skrb. Djelatnici policije su korektni u odnosu, samo što inspektori lažu da neće biti suđenja ako im ispričaš istinu, a onda te pošalju na sud. Policija je stroga, ne možeš se s njima dogovoriti. Djelatnici u Centru za socijalnu skrb su u redu. Tamo sam išao s mamom nekoliko puta. Portir je legenda. Imam iskustva i sa sucima. Izrečena mi je mjera tretmana koju sam izvršavao u Ambidekster klubu. Nakon toga mi je izrečena uvjetna kazna zatvora. Imam jednu anegdotu vezano uz suce. Jednom se dogodilo da sam sudio utakmicu u kojoj je golman bio sin suca koji me nešto ranije osudio. Na utakmici sam dosudio penal za suprotnu ekipu pa je momčad sučevog sina izgubila, a sudac me prepoznao.

Posao ne mogu naći već neko vrijeme. Mislim da su za zaštitarstvo potrebne veze pa se ni ne trudim previše s traženjem, nego čekam da mi majka i ujak nađu neku vezu za posao. Volio bih raditi neki fizički posao i smatram da sam marljiv.

Zdravstveno osiguranje imam. Nisam često kod liječnika i zadovoljan sam njihovim uslugama, jedino što se u bolnici dosta dugo čeka. Također, redovito idem na Zavod za zapošljavanje. Nisam ništa preko njih našao. Kartu za gradski prijevoz nemam. Ranije sam se više vozio tramvajem i osobito vlakom, a sada sve rjeđe. Uglavnom sam se švercao. Samo jednom me uhvatila kontrolorka u vlaku koja je trčala za mnom kada je vidjela da bježim.

Slobodno vrijeme provodim tako što treniram, dnevno odem na jedno piće s prijateljima, a u kladionicu jednom tjedno. Ostatak vremena odmaram ili sam na računalu – igram igrice preko interneta s mladima iz Hrvatske, Bosne, Srbije i Makedonije. Igrao sam i s ekipom iz svijeta i tako sam najbolje naučio engleski jezik. Volim pogledati koji film, pratim vijesti te čitam

24 sata. O politici volim slušati, ali mi se čini da političari dosta krađu. Nisam glasao na parlamentarnim izborima, ali sam glasao na referendumu za EU. Valjda u EU ima više posla.

Teško se mladima osamostaliti. Živimo u malom stanu, a ja ne mogu doći do posla ni do stana. Financijska situacija je loša svima, moji su u velikim dugovima, a čak i oni članovi obitelji koji su dobro stajali imaju sve manje novca.

Mislim da je za rješavanje problema nezaposlenosti važno povećati broj radnih mjesta i bolja praksa za mlade. Uz to mislim da su važni volja i školovanje, ali i veze bez kojih je teško upasti u neku dobru firmu.

Preporuke

Sadržaje vezane uz zdravlje, mir i nenasilje te razvoj emocionalnih i socijalnih kompetencija potrebno je uvrstiti u obavezni školski kurikulum kako bi se kod mladih razvile kompetencije potrebne za društvenu participaciju. Također je važno osigurati dovoljan broj kvalitetnih preventivnih programa praćene i utvrđene uspješnosti kako bi se smanjio broj mladih koji razvijaju poremećaje u ponašanju. Mladima s problemima u ponašanju i njihovim obiteljima potrebno je osigurati niz aktivnosti pomoći i podrške u prevladavanju teškoća. Ključno je osmisliti društvene aktivnosti i programe (tretmanske programe) kojima će se mladima s problemima u ponašanju pravovremeno pomoći u prevladavanju teškoća, kao i aktivnosti kojima će se pomagati u prevladavanju prepreka u pojedinim životnim područjima kao što su područje obrazovanja, zapošljavanja i stanovanja.

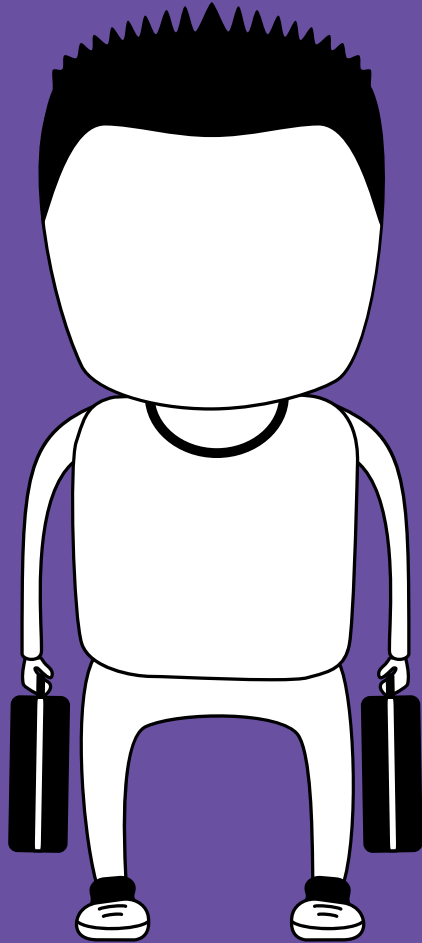
Obrazovanje i zapošljavanje ključna su područja za mlade ljude, jer omogućavaju njihovo osamostaljivanje. Isključenost iz ova dva područja stoga je ključan problem koji može bitno narušiti kvalitetu života mladih. Da bi se smanjilo rano napuštanje škole, preventivne aktivno-

sti treba poduzimati od rane dobi i usmjeravati ih prema skupinama učenika kod koji je prepoznat rizik da će napustiti školovanje (Youth on the Move Initiative, 2010: 4). Nakon završene srednje škole, mladi ljudi se trebaju ili zaposliti ili nastaviti obrazovanje, a onima koji to ne uspiju treba osigurati potporu kroz aktivne mjere zapošljavanja ili socijalne mjere, čak i kad nemaju pravo na socijalne naknade.

Važno je osigurati mladima raniji pristup mjerama aktivne politike zapošljavanja i to čak i za one koji nisu registrirani tražitelji zaposlenja, a za mlade ljude koji pripadaju određenim osjetljivim skupinama pa tako i mladima s problemima u ponašanju i onima koji su počinili kažnjiva ponašanja potrebno je predvidjeti ciljane mjere dodatne podrške u zapošljavanju. Iz primjera je kao i iz dosadašnjih spoznaja vidljivo da se mladi koji prerano odustanu od školovanja teško integriraju u tržište rada te da su u dodatnom riziku od socijalne isključenosti te za uključivanje u društveno nepoželjna ponašanja i aktivnosti kojima se krše propisi. Zato predlažemo sljedeće mjere pomoći skupini mladih koji su napustili školovanje: izradu adekvatne evidencije mladih isključenih iz sustava obrazovanja i sustava rada, s ciljem usporedbe podataka i međusobnog učenja između država članica EU te razvoj aktivne politike zapošljavanja koja će omogućiti da svaka mlada osoba koja je nezaposlena dulje od 6 mjeseci ili nađe posao ili nastavi obrazovanje ili pristupi nekom drugom obliku stručnog osposobljavanja (Youth on the Move Initiative, 2010: 14-15). Važno je također poticati društveno sudjelovanje mladih i uključivanje u događaje u svojoj zajednici kako bi se spriječila njihova socijalna izolacija i potaknula pripadnost zajednici.

Literatura

1. Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju od 2009. do 2012.
2. Zakon o sudovima za mladež
3. Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2010. Priopćenje. Državni zavod za statistiku. 28. Ožujka 2011. HYPERLINK "http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/10-01-02_01_2011.htm" http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/10-01-02_01_2011.htm
4. Matković, T. (2009): Mladi između obrazovanja i zapošljavanja: isplati li se školovati? Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske i UNDP.
5. Milas G., Ferić, I., Šakić, V. (2010.): Osuđeni na socijalnu isključenost? Životni uvjeti i kvaliteta življenja mladih bez završene srednje škole. Društvena istraživanja, 19,4-5,669-689.
6. Šućur, Z. (1995.) Koncept socijalne isključenosti. Revija za socijalnu politiku 2(3):223–230.
7. Šućur, Z. (2004.) Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. Revija za sociologiju, 35, (1–2),45–60.
8. UNDP (2006): Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Ur. Bayley D., Gorančić-Lazetić, H.
9. UNDP (2006): Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost. Ur. Starc, N. i sur.
10. Komunikacija Europske komisije: Youth on the Move Initiative, 2010. Dostupno na:
11. HYPERLINK "http://ec.europa.eu/education/yom/com_en.pdf"
12. http://ec.europa.eu/education/yom/com_en.pdf, (1.8.2011.)

Autori: Julija Kranjec & A.A.

Udruga: Centar za mirovne studije

Uvod

Azil je politička i pravna zaštita koju pruža država na svom teritoriju, osobi koja je pobjegla iz svoje države zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti/ državljanstva, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili zbog političkog mišljenja te se ne može ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje. Temeljni međunarodni dokument za priznavanje izbjegličkog prava i statusa, standarda za postupanje s izbjeglicama te osnovnih načela režima zaštite izbjeglica je Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. s pripadajućim Protokolom iz 1967. godine.

Osim međunarodnih dokumenata čije odredbe Hrvatska kao potpisnica treba integrirati u svoj pravni sustav, Ustav Republike Hrvatske u članku 33. propisuje da strani državljanin i osoba bez državljanstva mogu dobiti utočište u Republici Hrvatskoj, osim ako su proganjani za nepolitičke zločine i djelatnosti oprečne temeljnim načelima međunarodnog prava. Iako se, kada govorimo o Hrvatskoj, radi o relativno malom broju osoba koje spadaju u ovu populaciju smatramo kako je izuzetno važno pisati i staviti fokus na, nažalost brojne, poteškoće s kojima se suočavaju.

S obzirom da Zakon jamči azilantu uključivanje u društvo, što obuhvaća niz prava (pravo na školovanje, rad, smještaj, novčanu pomoć, zdravstvenu zaštitu i drugo), potrebno je aktivno uključivanje državnih tijela u čiji djelokrug rada ulaze navedeni poslovi kao i tijela lokalne samouprave. Da budemo točniji, ozbiljnost situacije očigledna je s obzirom da je socijalna isključenost jedna od zajedničkih karakteristika svih pripadnika te populacije, a da ih velika većina živi u gradu Zagrebu i što se cijeli sustav njihove integracije i zaštite tek treba izgraditi. Za razliku od drugih grupa predstavljenih kroz studije slučaja, prilikom razmišljanja o izbjeglicama važna odrednica koju se ne smi-

je zaboraviti je prisilni karakter migriranja i neplaniranog napuštanja doma, koji za sobom povlače niz drugih stresnih i traumatičnih iskustava. Velika većina izbjeglica sa sobom donosi neke od sljedećih obilježja: trauma preživljena u zemlji porijekla, na putu pa i ona s kojom se suočavaju nastojeći se snaći u okolnostima u novoj okolini, život u izbjegličkim kampovima, fizičke i psihičke posljedice torture, mučenja i drugih nehumanih oblika ponašanja, iskustva nelegalna pritvaranja, smrt članova obitelji i prijatelja, ali i različitost političkih, ekonomskih, kulturnih i socijalnih okruženja iz kojih dolaze.

Izbjeglice nisu homogena, već izrazito heterogena grupa. No, kada se radi o socijalnoj isključenosti, onda osim siromaštva kao ključnog aspekta, u obzir treba uzeti i niz drugih dimenzija relevantnih za situaciju u kojoj se nalaze izbjeglice, a s kojima se ne suočavaju hrvatski državljani i državljanke. To je prije svega nepoznavanje ili nedovoljno dobro poznavanje hrvatskog jezika, odnosno nemogućnost razumijevanja okoline kako bi se osoba što lakše integrirala i snašla. Naime, osobama koje uživaju neku vrstu zaštite osigurava se besplatno učenje hrvatskoga jezika u trajanju od jednog semestra, što za većinu nije dovoljno dugo, a nije ni prilagođeno (program se radi u kombinaciji englesko- hrvatskoga jezika, a većina njih ne razumije niti jedan niti drugi jezik). Nepoznavanje jezika kao preduvjeta integracije vrlo često vodi u druge rizike kao što je dugotrajna nezaposlenost, nemogućnost ili ne imanje prilike za stvaranje socijalne mreže, pravna (ne) mogućnost upisa na visokoškolske ustanove i nastavak školovanja, ali i ograničene mogućnosti korištenja usluga i servisa socijane i zdravstvene skrbi. Posebno problematičnim pokazala su se i nerijetka iskustva rasizma i diskriminacije prilikom pronalaženja smještaja. Zbog toga se izbjeglice suočavaju s vrlo čestim odbijanjima, omalovažavanjima i vrijeđanjima, ali i visokom razinom nesigurnosti i nezaštićenosti prilikom useljavanja i komunikacije s najmodavacem. Osim toga, put u socijalnu isključenost dodatno ubrzavaju strano državljanstvo ili apatridnost, kao i različit obrazovni sustav iz kojeg su došli pa se problemi javljaju kod nepriznavanja stečenih kvalifikacija, stupnja obrazovanja i osposobljenosti za pojedine poslove.

Zbog svega navedenog zadaća države je da razvija politiku, mjere i inicijative koje olakšavaju integraciju stranaca u društvo. Integracija je dvosmjernan, dugotrajan i dinamičan proces temeljen na oborstranim pravima i obvezama doseljene osobe i receptivnog društva te zahtijeva međukulturalnu komunikaciju i upoznavanje stranaca s društvom u kojem žive, kao i upoznavanje okoline s njima. Kako bi i zajednica i izbjeglica postigli maksimalan dobitak temeljen na jednakosti, pravednosti i uvažavanju, potrebno je omogućiti svakom članu da dostigne svoj puni potencijal kao dio društva, da pridonese zajednici, kao i stvoriti uvjete koji će im omogućiti preuzimanje prava i izvršavanje dužnosti kao članova zajednice te stvoriti poticajno okruženje sprječavajući diskriminaciju i ksenofobiju te promičući međukulturalni dijalog.

Budući da navedeno zahtijeva sveobuhvatan pristup državnih institucija, nevladinih organizacija kao i vlasti na lokalnoj razini, smatramo kako je krajnje vrijeme za prestanak ignoriranja problema i početak izgradnje sustava koji uključuje i brine za sve svoje članove.

Statistički podaci

U 2010. godini podneseno je oko 850 000 zahtjeva za azil u 167 zemalja svijeta, a od tog broja više od 15 600 zahtjeva podnijela su djeca bez pratnje. 223 000 osoba priznat je status azilanta, odnosno izbjeglice te je prema statistici Vijeća Europe prošle godine u Europi živjelo oko 2 milijuna izbjeglica. Budući Hrvatska nije izolirana, statistički pokazatelji nam govore u prilog trendova povećanja broja migranata i izbjeglica u bliskoj budućnosti.

U Hrvatskoj danas živi 40ak izbjeglica, no broj mladih u toj populaciji teško je odrediti s obzirom da se statistika vodi, i u Hrvatskoj i međunarodno, u kategorijama do 18 godina, od 18 do 59 i za starije od 60.

Primjer iz života

A.A. je 25ogodišnji azilant koji u Hrvatskoj živi tri godine. Trenutno čeka odluku o tome hoće li napokon postati brucoš na zagrebačkom Sveučilišu, budući Republika Hrvatska, točnije Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta još uvijek nije uredilo to pitanje za ovu skupinu. No, vratimo se malo unatrag. A.A. je u svojoj zemlji porijekla završio četverogodišnju srednju školu i zatim odlučio otići studirati u inozemstvo. U zemlji odabranoj za nastavak školovanja nije imao problema s upisom na fakultet, koji je obavio putem Interneta. Nakon tri godine studiranja u toj zemlji počeli su njegovi problemi i morao je pobjeći. Zaštitu je zatražio i dobio u RH. No, dobivši zaštitu opasnost po život je nestala, ali su se pojavili brojni drugi, za svakodnevni život i funkcioniranje, golemi problemi. Tijekom perioda čekanja odluke o njegovom zahtjevu učio je hrvatski jezik na neformalnom tečaju u Prihvatilištu u Kutini¹, a nakon odobrenja statusa bio mu je osiguran besplatan semestar učenja jezika u Croaticumu. Nakon što je vrlo dobro savladao hrvatski jezik, izrazio je želju za upisom na fakultet i tada se javio niz administrativnih zavrzama i barijera, zbog kojih trenutno čeka odluku s početka teksta. Nažalost nije on jedini i, ako se nešto u sustavu ne promijeni, sigurno neće ostati jedini mladi azilant koji će usprkos iskazanoj želji, motivaciji i ambiciji za daljnjim školovanjem ostati van obrazovnog procesa i gurnut ravno u socijalnu isključenost. Naime, osnovni problem je u nefleksibilnosti sustava i nedostatku političke volje, ali i senzibilitetu da osim dviju osnovnih kategorija studenata, hrvatskih državljana i stranaca, uvede još jednu - izbjeglice. Poteškoća se javlja, jer je on kao azilant u potpunosti, u ovom aspektu, izjednačen s hrvatskim državljanima, čime se ozakonjuje diskriminacija - jednako postupanje prema nejednakima, budući se od njega traži da zadovolji potpuno iste kriterije kao i osobe školovane u RH. Pogledamo li malo šire od samog

1 Prihvatilište za tražitelje azila, Kutina

teksta zakona i pravilnika, shvatit ćemo koliko je nelogično očekivati od osobe iz Afrike da bježeći iz svoje zemlje kako bi sačuvala vlastiti život; a) uzima sa sobom svjedodžbe i diplome te b) može konkurirati srednjoškolcima netom izašlim iz srednje škole rezultatima na državnoj maturi. Ipak, A.A. kaže kako želi biti inženjer fizike i kako mu je obrazovanje jako važno, ne samo radi lakšeg pronalaženja posla, već i zbog doprinosa koji na taj način može dati zajednici u kojoj živi. Iako, izbjeglice nemaju pravo birati i biti birani na izborima, A.A. kaže kako mu to osobno ne predstavlja problem i kako ima puno važnijih stvari koje želi riješiti. Smatra kako informiranje azilanta treba biti sustavnije, jer je ipak način na koji oni dolaze do informacija puno ograničeniji nego za hrvatske državljane. Prvenstveno tu misli na poznavanje jezika, izvora potrebnih informacija te funkcioniranja pravnog i političkog sustava.

Što se tiče njegovanja vlastite kulture, jezika i identiteta, izražava potrebu za postojanjem prostora gdje bi se zajedno s drugim osobama koje dijele istu strast, neovisno o tome jesu li hrvatski građani i građanke ili pripadnici njegova kulturnog kruga, mogao posvetiti učenju i prenošenju istih. Dodaje kako mu je sasvim jasno da takvog čega još nema u Zagrebu i da inicijativu oko uspostave takvog nečeg ne očekuje ni od koga osim od pripadnika te zajednice, ali i da bi mu bilo jako drago da ima priliku bar jedan dan u godini svoju zemlju i kulturu predstaviti i približiti sugrađanima. To bi mu predstavljalo zadovoljstvo, jer živi daleko od kuće i to bi mu bila prilika da na jedan dan može biti doma. Osim toga, namjera mu je inicirati okupljanje izbjeglica kroz neformalnu grupu kako bi si tim putem pružali međusobnu podršku i pomogli u putešestvijama integracijskog procesa.

Kada priča o društvenom životu kaže da je u potpunosti zadovoljan, kako mu ništa ne fali i kako uživa u druženju i izlascima s prijateljima. Ipak, ne može se ne osvrnuti na rad zaposlenika i zaposlenica u većini institucija. Kaže kako mu je

najproblematičnije rješavati stvari u Centru za socijalnu skrb. Smatra kako nije dovoljno upoznat s djelokrugom njihovog rada, s jedne strane, a s druge iskazuje nezadovoljstvo odnosom službenica prema njemu. Ističe da zna da ti ljudi imaju puno posla, ali da su procedure komplicirane, dugotrajne, nerazumljive i neracionalne, kao da stalno nešto mjenjaju i da nisu dosljedni. Osim toga, kaže kako vrlo često ima iskustvo sa zaposlenicima institucija koji nisu informirani i upoznati s postojanjem Zakona o azilu te uopće tematikom azila. To mu predstavlja problem, jer u takvim slučajevima svi poslovi traju jako dugo, a rješavanje nečeg se pretvara u noćnu moru beskrajnog čekanja po različitim šalterima i hodanja od jedne institucije do druge.

Od pronalaženja posla ne očekuje puno, svjestan je situacije u RH i broja nezaposlenih. Redovito se prijavljuje na Hrvatski zavod za zapošljavanje te je pohađao njihove radionice, no nikad mu se nisu javili s ponudom za posao. Kaže kako je to normalno s obzirom na broj osoba s diplomom koje se ne mogu zaposliti. Dok je pohađao Croaticum imao je pravo raditi preko Student servisa što je uvelike koristio i za povremene, ali i sezonske poslove na moru. Sada sam pokušava pronaći posao putem oglasnika i Interneta, ali bezuspješno. Najveći mu je problem nemogućnost dokazivanja iskustva u raznim poslovima te dobivanje preporuke od poslodavaca kod kojih je prije radio. Živi od socijalne pomoći.

Vrlo je optimističan u iščekivanju odluke fakultetske uprave te pronalaženja posla s obzirom na vještine koje posjeduje (afrički plesovi), a koje gotovo nitko u Hrvatskoj ne posjeduje dok je mnogo njih zainteresirano za učenje.

Preporuke

Opće

- Usvajanje integracijskog protokola s jasno propisanim zaduženjima tijela državne uprave i obvezama lokalnih samouprava – protokol donosi niz obaveza pojedinačnim tijelima uz postavljene rokove i obveze zajedničke koordinacije
- Uspostavljanje ili dodjela odgovornosti koordinacije u provedbi integracijskog protokola – imenovanje osobe za integraciju u svim ministarstvima
- Programska i financijska potpora organizacijama civilnoga društva koje su neposredno uključene u pružanje socijalnih usluga odnosno, koje rade na integraciji azilanata i osoba sa supsidijarnom zaštitom
- Razvoj uključujućeg društva putem edukacije, informiranja, političkih poruka i prakse utemeljene na inkluziji, nediskriminaciji i ljudskim pravima

Socijalna politika i pristup zdravstvenoj skrbi

- Izmjene Odluke o socijalnoj skrbi Grada Zagreba radi otvorenijeg integracijskog procesa – besplatne mjesečne pokazne karte, sustav pučke prehrane, sustav snabdijevanja obitelji prehrambenim namirnicima i higijenskim potrepštinama ('olabaviti procedure')
- Nacionalnu strategiju socijalne skrbi dopuniti nizom mjera za azilante i osobe sa supsidijarnom zaštitom

Obrazovanje

- Intenzivno učenje hrvatskoga jezika prema izrađenom i usvojenom programu učenja za mlade i odrasle
- Nostrifikacija diploma, postupak certificiranja potvrda o stupnju obrazovanja, fleksibilan tretman osoba bez fizičkih dokumenata (uz besplatno ovjeravanje)
- Stručno obrazovanje, osposobljavanje, trening, prekvalifikacija i dokvalifikacija dostupno bez naknade ili dostupno financiranje
- Individualiziran tretman azilanata i osoba sa supsidijarnom

zaštitom u pogledu prijemnih ispita ('kulturalna osjetljivost'), 'financijskih sredstava' i statusa njihovih ranijih potvrda o obrazovanju

Smještaj

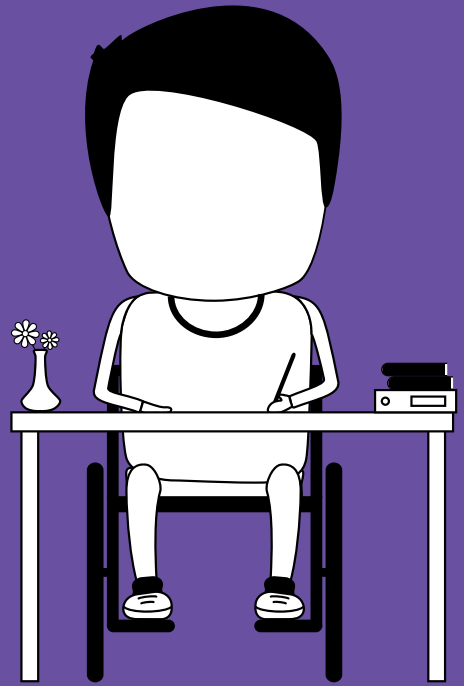
- Osigurati stanove u kojima će osobe nakon proteka dvije godine moći nastaviti živjeti po povoljnijim uvjetima (namjenski najam za azilante)

Zapošljavanje

- Edukacija zaposlenika HZZ-a o potrebama i pravima azilanata/ica
- Informiranje azilanata/ica putem HZZ-a, poduzetničkih centara i dr.
- Modeli/prakse – porezne olakšice za poslodavce koji zapošljavaju azilante

Literatura

1. Zakon o azilu, NN 79/07, 88/10
2. E. Bužinkić, J. Kranjec, D. Župarić Iljić: Usklađenost zakonodavstva i prakse hrvatskih institucija s europskom pravnom stečevinom u području azila i neregularnih migracija, Centar za mirovne studije, Zagreb 2011.
3. Zajednička stajališta Koordinacije za integraciju Statistički podaci UNHCR-a u Hrvatskoj(preuzeto 1. veljače 2012. na http://www.unhcr.hr/images/stories/news/stats/docs/2_2012/asylum_

Autorica: Zorana Uzelac, diplomirana socijalna radnica

Uvod

Mlade osobe, kao posebno značajna društvena skupina, zahtijevaju posebnu pažnju društva u cilju osiguravanja potrebnih preduvjeta za kvalitetan život mladih ljudi. Ukoliko, osim što pripadaju kategoriji mladih, pripadaju još nekim potencijalno socijalno isključenim skupinama, pažnja društva treba biti još izraženija prema njima.

Skupine mladih koje se dodatno nalaze u riziku od socijalne isključenosti, zasigurno su nezaposlene mlade osobe i mlade osobe s invaliditetom.

Što se tiče stanja nezaposlenosti, prema podacima popisa stanovništva u Republici Hrvatskoj iz 2001., nezaposlenih mladih na razini RH bilo je oko 176 000 odnosno oko 44% u odnosu na ukupan broj nezaposlenih tada u RH. Pri tome je poražavajući podatak da je nezaposlenih mladih bilo najviše u najstarijoj dobnoj skupini (od 25 do 29 godina) i to njih čak 20% u odnosu na ukupan broj nezaposlenih osoba.

Mlade osobe s invaliditetom kao osobito ranjiva skupina suočavaju se s nizom zapreka u procesu obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i slično. Razne politike djelovanja usmjerene su ka unapređenju kvalitete života osoba s invaliditetom te osiguravanja jednakih mogućnosti.

Studija slučaja

Za potrebe projekta udruge Mreža mladih Hrvatske provedene su dvije studije slučaja o potrebama mladih. U studijama

6. Mlade osobe nezaposlene i osobe s invaliditetom

slučaja sudjelovale su mlade osobe, predstavnici skupine nezaposlenih i osoba s invaliditetom. Ovo su njihovi stavovi prema područjima pitanja:

NEZAPOSLENA OSOBA

LJUDSKA PRAVA

- uglavnom su slabo upoznati sa svojim ljudskim pravima što pripisuju problemu nedostatka društvenih kontakata, između ostalog i zbog nezaposlenosti

PRISTUP USLUGAMA ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE SKRBI

- pristup zdravstvenim uslugama je otežan, jer zbog nezaposlenosti i loše financijske situacije, nemaju mogućnost plaćanja dopunskog osiguranja
- usluge socijalne skrbi su osigurane na jednak način svim građanima pod istim uvjetima, ali s obzirom da je mlada, osoba nerado koristi usluge socijalne skrbi

PRISTUP ZAPOŠLJAVANJU

- pristup zaposlenju je uvelike otežan
- unatoč stupnju obrazovanja i trudu, teško pronalaze posao u struci što dovodi do osjećaja bespomoćnosti

PRISTUP PRIJEVOZU

- pristup prijevozu je otežan, jer se naplaćuje i za nezaposlene osobe, a što dovodi do otežane mobilnosti i u konačnici traženja posla
- uglavnom nemaju dovoljno financijskih sredstva za prijevoz, a posebno kupnju automobila

PRISTUP INFORMACIJSKO – KOMUNIKACIJSKIM TEHNOLOGIJAMA

- dostupnost potrebnih informacija omogućena je preko određenih institucija dok oni sami imaju otežan pristup informacijama i tehnologijama

PRISTUP STANOVANJU

- otežan je zbog nemogućnosti podizanja kredita za kupnju stana i rješavanja stambenog pitanja

DRUŠTVENE VEZE

- s obzirom da postoji motivacija za druženja, društvene veze dobro funkcioniraju prvenstveno u prijateljskim i obiteljskim krugovima

DRUŠTVENO-POLITIČKA PARTICIPACIJA

- mogućnost sudjelovanja im se najviše pruža putem udruga, a najmanje imaju mogućnost participacije kao pojedinci
- imaju slabo izraženu motivaciju za sudjelovanjem

FINANCIJSKA SITUACIJA

- s obzirom na nezaposlenost, uvelike ovise o roditeljima ili drugim društvenim vezama koje onda pružaju financijsku pomoć

OSOBA S INVALIDITETOM

LJUDSKA PRAVA

- pristup obrazovanju je poboljšán te sustav radi na tome da bude prilagođen osobama s invaliditetom u smislu uključivanja u redovan sustav obrazovanja

PRISTUP USLUGAMA ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE SKRBI

- ovisi o senzibiliziranosti pojedinog djelatnika u sustavu zdravstvene i socijalne skrbi
- s obzirom da je taj sustav izrazito potkapacitiran djelatnicima, pozitivna iskustva ovise o pojedinačnim slučajevima
- informiranost o uslugama ovisi ujedno o samostalnom angažmanu za informiranje o uslugama

PRISTUP ZAPOŠLJAVANJU

- s obzirom na postojanje invaliditeta, pristup zapošljavanju uvelike je otežán
- unatoč postojanju poticajnih mjera zapošljavanja osoba s invaliditetom i dalje je pristup zapošljavanju otežán
- iako su možda mlade osobe s invaliditetom konkurentnije za određeno radno mjesto u odnosu na ostale kandidate, često se događa da se, upravo zbog (ne)uređenosti radnog mjesta te otežane pristupačnosti, mlade osobe s invaliditetom ne zapošljavaju
- uglavnom imaju pristup manje plaćenim poslovima i često su educirani za zanimanja koja nisu tržišno konkurentna

PRISTUP PRIJEVOZU

- s obzirom na invalidnost, pristup prijevozu je različit u pojedinim sredinama (npr. u Varaždinu je loš, a u Zagrebu je izrazito dobar)

- veće sredine su iskazale bolje razumijevanje za uređivanje organiziranog prijevoza za osobe s invaliditetom

PRISTUP STANOVANJU

- otežan zbog nedostatka financijskih sredstava, ukoliko nema zaposlenja i sigurnih izvora prihoda
- uz postojeći problem invalidnosti pristup stanovanju i osamostaljivanju u smislu samostalnog stanovanja je posebno izražen te mlade osobe s invaliditetom, ukoliko nemaju izraženu prvenstveno financijsku podršku obitelji, često ostaju s roditeljima

DRUŠTVENE VEZE

- invalidnost često postaje „okidač“ za prepoznavanje pravih prijatelja i društvenih veza
- veze koje opstaju unatoč invalidnosti često su i čvršće i iskrenije
- izražene su kroz rad udruga koje zastupaju prava osoba s invaliditetom te se vrlo često događa da se putem njih i najviše održavaju društvene veze (prijateljstva, partnerske veze)

FINANCIJSKA SITUACIJA

- osnovni preduvjet poboljšanju financijske situacije je zaposlenje
- no, čak i ako je osoba s invaliditetom zaposlena, često prihodi nisu dovoljni s obzirom na potrebe liječenja i rehabilitacije
- inače je financijska situacija mladih osoba s invaliditetom izrazito loša te se oni uvelike oslanjaju na razne oblike socijalne pomoći
- takvo stanje ne daje dobre izgleda za budućnost

Preporuke nastale iz studije slučaja

Iako ispitanici koji su sudjelovali u studijama slučaja nisu izricali da se osjećaju socijalno isključenima, razmatrajući njihova razmišljanja i stavove može se zaključiti kako imaju manje mogućnosti.

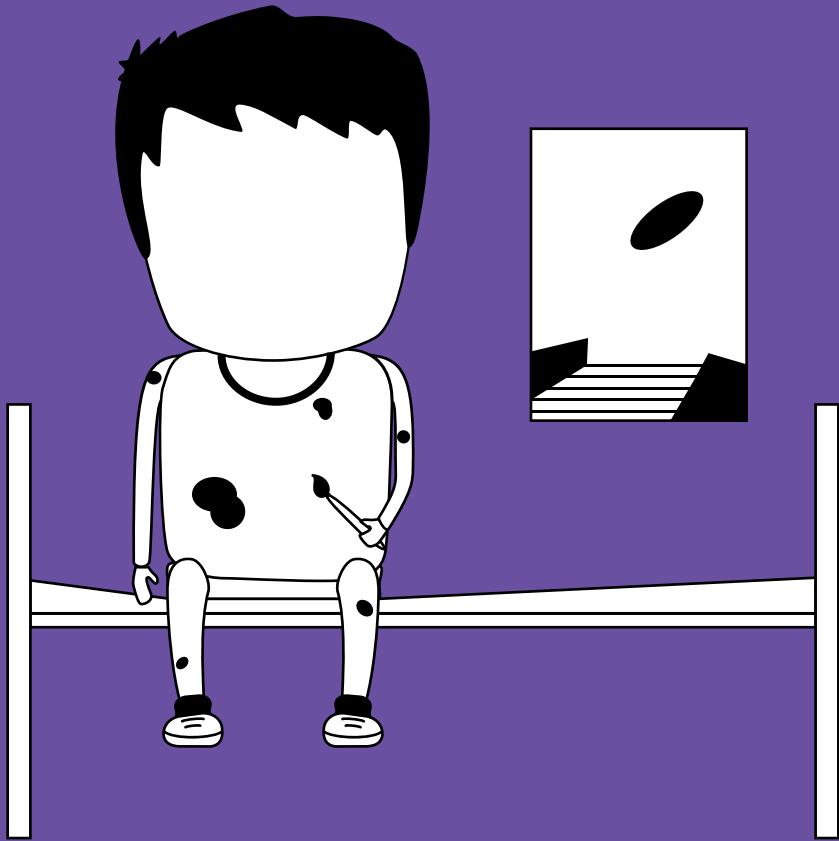
Iako se problemi uključivanja mladih mogu pronaći u svim kategorijama, ipak postoje razlike s obzirom na ispitanike.

Mlade nezaposlene osobe najveću prepreku svojoj uključenosti vide u nezaposlenosti iz koje potom proizlaze ostali rizici. Nemogućnost pronalaska zaposlenja, a posebice prvog zaposlenja, jer su mlade osobe, predstavlja rizik za ostajanje u dugotrajnoj nezaposlenosti.

Mlade osobe s invaliditetom, osim jednako važnog problema nezaposlenosti, ističu problem senzibiliteta pojedine društvene sredine za sve kategorije rizika od socijalne isključenosti. Lokalne zajednice koje imaju dobro razvijene strategije za unapređenje kvalitete života osoba s invaliditetom, uspješno djeluju u cilju povećanja mogućnosti njihove socijalne uključenosti.

Stoga se kao najvažnija preporuka za unapređenje kvalitete života mladih osoba ističu:

- **kreiranje i provođenje** mjera poticanja zapošljavanja mladih osoba,
- **informiranje poslodavaca** o potrebama i mogućnostima mladih osoba s invaliditetom,
- raznim mjerama olakšati mladima da sami pronađu **prvo zaposlenje**,
- edukacija mladih sukladno potrebama tržišta rada,
- povezivanje mladih s **udrugama** kroz koje mogu dobiti informacije, podršku, pomoć u traženju posla, razviti socijalnu mrežu i sl.,
- organizirati dobivanje **preporuke** za traženje prvog zaposlenja.

7. Mladi iz dječjih i

odgojnih domova

Autori: Sunčana Kusturin, diplomirana socijalna radnica & N.N.

Udruga: Udruga Igra

Uvod

Prema zakonima RH (Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi, Zakon o sudovima za mladež) Centri za socijalnu skrb i Sudovi za mladež mogu uključiti djecu ili mlade u institucionalni tretman radi njihova daljnjeg odgoja ili obrazovanja. Djeca ili mladi uključuju se u institucionalni tretman zbog vlastitog neprihvatljivog ponašanja, činjenja kaznenih djela, bio-psiho-socijalnih ili drugih razloga, ali i zbog neprihvatljivih i neadekvatnih obiteljskih prilika. Mladi općenito, a pogotovo mladi koji izlaze iz institucija (dječjih i odgojnih domova) posebno su **osjetljiva socijalna skupina** koja je prema podacima UNDP-a (UNDP, 2006.) u **riziku od socijalne isključenosti**.

Jedan od razloga zbog kojih su mladi u ustanovama, a koji ostavlja dubok trag na njima je činjenica da mladi u ustanovama uglavnom nemaju roditelje koji o njima brinu, vjeruju u njih, naviju za njih i zbog kojih bi se oni potrudili da daju sve od sebe, iako im to možda u tom trenutku i nije po volji. Oni nemaju podršku obitelji koja im je važna, kako u procesu odrastanja, tako i u procesu osamostaljivanja.

Odrastanje u ustanovi ima puno dobrih strana, no i onih ne tako dobrih, kao što je to loš utjecaj vršnjaka, manje mogućnosti za vježbanje životnih vještina i sl.. Osim toga, ova grupacija mladih se po izlasku iz ustanova suočava s brojim izazovima kao što su to nezaposlenost, samohrano roditeljstvo, ovisnosti, siromaštvo, što ih sve čini još ranjivijima. Rizične okolnosti u kojima žive su dugotrajne i često se nadograđuju (npr. nizak stupanj obrazovanja do-

vodi do težeg pronalaska posla, što dovodi do siromaštva te rizika da ponovo (ili po prvi put) čine kaznena djela).

U istraživanju o potrebama mladih koje je provela Udruga Igra (IUC, 2009.), mladi uglavnom nisu izricali da su isključeni, no kroz razgovor se uviđa da ipak imaju manje mogućnosti nego njihovi vršnjaci i to u sljedećim područjima:

POSAO

- uglavnom imaju pristup manje plaćenim poslovima, često se zapošljavaju unutar sive ekonomije, ne dobivaju plaću za svoj rad, otpušta ih se bez pravno utemeljenog razloga, uglavnom su educirani za zanimanja koja nisu tržišno konkurentna

ZAŠTITA PRAVA

- uglavnom nisu upoznati s pravima radnika, pravima u sustavu socijalne skrbi, pravima na dodatne edukacije i stipendije

MOBILNOST

- uglavnom nemaju dovoljno financijskih sredstva, a ni informacija o putovanjima, nemaju vozačku dozvolu ni auto

KULTURA

- uglavnom nemaju dovoljno informacija, a ni financijskih sredstva da bi se uključili u različita kulturna zbivanja

EDUKACIJA

- uglavnom nemaju pristup informacijama o stipendijama, nedostaju stipendije za završavanje srednje škole, nedostaju jeftine ili besplatne kratkoročne edukacije, nedostaju im znanja o korištenju računala, ne služe se stranim jezicima

INFORMIRANJE

- uglavnom ne znaju gdje pronaći informacije, u pravilu nemaju računala ni Internet, nemaju sredstva da svaki dan kupuju novine, ponekad su informacije prezentirane nerazumljivim stručnim jezikom

PODRŠKA

- nemaju nikog s kim bi mogli razgovarati, nemaju sredstva za savjetovanje, imaju iznimno uzak krug ljudi na koje se mogu osloniti kada im je teško

PREHRANA

- uglavnom ne znaju kuhati ili kuhaju samo nekoliko jela što vodi do jednolične prehrane, nedostatka vitamina i ugrožavanja zdravlja

ZDRAVLJE

- nedostatak dopunskog osiguranja, bolovanja se ne toleriraju unutar sive ekonomije te često rade kada su bolesni

SOCIJALNA MREŽA

- susjedi koji znaju da su bili „problematični“ ponekad stvaraju atmosferu u kojoj se osjećaju neprihvaćenima, ukoliko promijene mjesto stanovanja uglavnom teže ostvaruju nove kontakte i prijateljstva

No, iako se problemi i rizici nalaze na svim ovim područjima, dvije su osnovne prepreke u procesu osamostaljivanja mladih koje, ukoliko se ne savladaju, dovode do toga da sve druge želje i potrebe mladih postanu nedostižne. To je prepreka koja se odnosi na pronalaženje zaposlenja i prepreka koja se odnosi na pronalaženje adekvatnog prostora za stanovanje. Bez posla mladi ne mogu platiti smještaj, a bez smještaja mladima postaje sve teže pronaći posao, postaju beskućnici i dovode svoje zdravlje i život u opasnost.

Mladima koji izlaze iz domova pronalazak i zadržavanje posla, osim trenutne ekonomske situacije, otežava i sljedeće:

- osjećaju strah, jer nisu sigurni znaju li dovoljno dobro obavljati posao za koji su se educirali,
- poslodavci traže radno iskustvo, a mladi ga uglavnom nemaju,
- poslodavci imaju predrasude o mladima iz domova
- mladi koji su bili u domovima zbog problema u ponašanju tijekom srednje škole nisu dovoljno pažnje posvećivali praksi te ih poslodavci kod kojih su bili na praksi najčešće ni ne žele zaposliti kada praksa završi,
- nedovoljno iskustvo o tome što znači biti dobar radnik, kako zaštititi svoja prava,

- nerealna očekivanja o tome koliko bi trebali zarađivati i kako bi se poslodavac trebao ponašati.

Mladi koji nisu živjeli u domovima i koji imaju podršku obitelji, čak i ako ne nađu posao, imaju mogućnost zadovoljiti barem osnovne životne potrebe poput prehrane i sigurnog smještaja te lakše podnose vrijeme nezaposlenosti.

Mladima koji izlaze iz domova rješavanje stambenog pitanja dodatno otežava i sljedeće:

- roditelji im ponekad mogu privremeno ponuditi smještaj, no mnogi njihovi roditelji žive u iznimno lošim uvjetima i mnogi se ponašaju iznimno neprikladno prema njima te mladi kako bi sačuvali svoje psihičko i fizičko zdravlje često moraju otići,
- izostanak ili kašnjenje plaće ili nedostatnost iste za plaćanje svih izdataka,
- nedovoljno iskustva i znanja o raspolaganju novcem.

Statistički podaci

Prema dostupnim podacima iz „Godišnjeg statističkog izvješća o domovima i korisnicima socijalne skrbi u RH u 2008. godini“ koje je objavilo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi tijekom 2010. godine, domovi socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi imali su 1 050 korisnika, dok su domovi socijalne skrbi za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju imali 1 088 korisnika. Od toga je bilo 587 mladih u dobi od 16 do 21 godine starosti koji se pripremaju za izlazak iz ustanova.

Prema procjenama Udruge Igra i Foruma za kvalitetno udomi- teljsko (Udruga Igra, 2011.) oko 172 mladih u dobi od 18 do 21 godiš- nje izlazi iz skrbi i potrebna im je dodatna pomoć i podrška pri uspo- stavljanju samostalnog života.

Primjer iz života

Zovem se N.N., iz Zagreba sam i imam 20 godina. Roditelji su se rastali kada sam imao osam godina i mama me je smjestila u dječji dom. U domu mi je bilo nekada dobro (imao sam što jesti, dobivali smo higijenske potrepštine, brinuli su o zdravlju), a nekada loše (imao sam osjećaj da to nije to, toliko je djece koje traže pažnju pa je ja nisam dobivao kada mi je ona bila potrebna).

U osnovnoj školi sam prolazio s vrlo dobrim uspjehom. Nisam znao koju srednju bih upisao, a odgajatelji su mi sugerirali da upišem četverogodišnju školu. U početku sam se trudio i vidio da znam više nego drugi. To mi je odgovaralo. Nakon prvog polugodišta kojeg sam završio s odličnim uspjehom, rekli su mi da više nema mjesta u tom domu za mene te da me prebacuju u odgojni dom u potpuno drugi grad. Ni dan danas mi nije baš jasno zašto, s obzirom da nisam napravio nikakvo kazneno djelo. Tamo sam nastavio istu školu te sam prvi razred završio s odličnim. No, u tom novom domu upoznao sam se sa ekipom koja je krala, pila, opijala se. Treći razred sam završio s jednim popravnim, ali nisam otišao na popravni te taj drugi razred nisam nikada završio. Nije mi se dalo ponovno ići u isti razred pa sam upisao tečaj za web dizajnera. U isto vrijeme sam upisao i tečaj za osnove računalstva.

Nakon toga sam izašao iz doma totalno nepripremljen na život koji me čeka. Vratio sam se mami, kod koje sam bio tjedan dana. Kako je ona psihički bolesna nisam je mogao trpjeti pa sam odselio. Nazvao sam frenda s kojim sam unajmio garsonijeru od 30 kvadrata. Nisam time baš bio zadovoljan. Ja bih htio imati sam svoju sobicu, da je ni s kim ne moram dijeliti.

Dijelimo troškove stanarine i režija. Svoj dio troška plaćam od novca kojeg dobivam od Centra za socijalnu skrb što iznosi

oko 600kn mjesečno. Ponekad preprodam neke stvari ilegalno pa si zaradim za hranu, ali sve u svemu je teško. Ponekad nesvjesno uzmem hranu u dućanu.

Dugo sam tražio posao, ali ga nisam mogao naći, jer svaki poslodavac kod kojeg sam dolazio na razgovor za posao je tražio radno iskustvo kojeg ja nisam imao. U današnjem svijetu se ne može naći posao samo ako nemaš veze! Prijavio sam se na burzu od koje sam dobio besplatan pokaz za tramvaj, besplatno zdravstveno osiguranje i dopunsko te mjesečnu naknadu od 600kn u kombinaciji sa socijalnom skrbi.

Volim sudjelovati u peticijama kad znam da će moj glas doprinijeti promjeni nečega na dobro. Isto je i s izborima, ali se uvijek razočaram, jer se promjena na bolje ne dogodi.

Ne želim pomoć od drugih, jer se najbolje osjećam kad se sam pobrinem za stvari koje mi trebaju u životu.

..... Dom mi je dao priliku da odživim život na način drukčiji od naših vršnjaka. Mogli bi gledati na to kao knjigu koja se čita od sredine.....

Preporuke

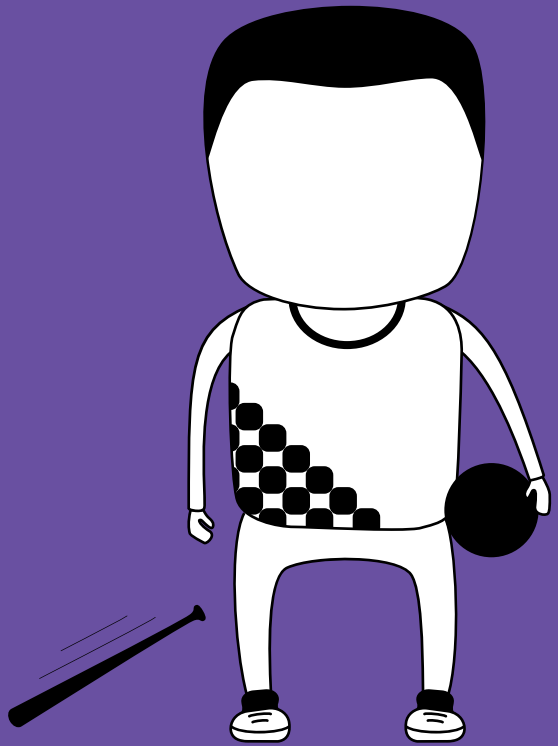
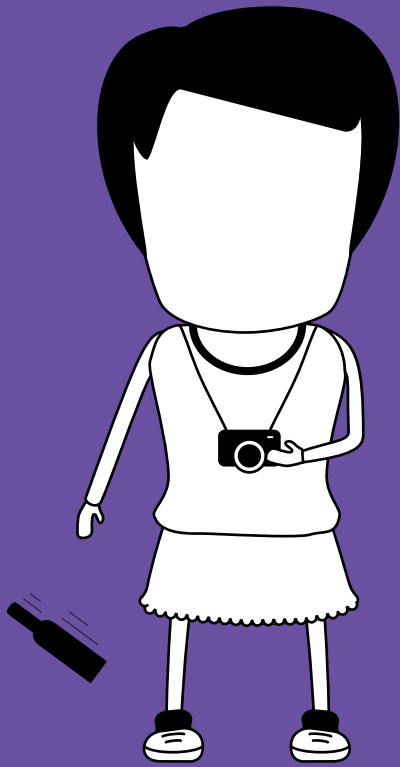
Kako su se pitanja zapošljavanja i stanovanja pokazala najrelevantnijima, u nastavku iznosimo preporuke vezane uz ta područja. Preporuke o drugim područjima potražite u publikaciji „Smjernice za zadovoljavanje potreba mladih izašlih iz sustava skrbi“ objavljenoj na web adresi: <http://udrugaignra.hr/programi/kontakt/>

- **Proces pripreme** mladih za izlazak iz ustanova početi dovoljno rano te im u tom procesu omogućiti što više učenja iz iskustva o tome kako kuhati, tražiti posao, biti dobar zaposlenik, raspolagati

- novcem, brinuti o sebi (npr., omogućiti mladima da volontiraju u nekom poduzeću i na taj način dobiju radno iskustvo, preporuku itd.).
- Kreirati dodatne **edukacije za mentore/majstore** mladima na praksi, kako bi mladi razvili značajnije odnose s njima i kako bi što više naučili tijekom prakse .
 - **Poticanje majstora i poduzetnika** na zapošljavanje mladih koji su kod njih kvalitetno odradili praksu.
 - Raznim mjerama olakšati mladima da sami pronađu **prvo zapošljenje**, po mogućnosti dok su još u ustanovi .
 - Organizirati dobivanje **preporuke** za traženje prvog posla od gradonačelnika, Czss-a, ravnatelja doma.
 - Povezati mlade s **udrugama** kroz koje mogu dobiti informacije, podršku, pomoć u traženju posla, razviti socijalnu mrežu i sl..
 - U većoj mjeri **informirati** mlade o važnosti prijave na HZZ kako bi mogli ostvariti prava poput besplatne prekvalifikacije ili sufinanciranja zapošljavanja.
 - **Informiranje poslodavaca** o postojanju sufinanciranja zapošljavanja mladih i skrbi te poticanje da ih i nakon isteka subvencije zadrže u radnom odnosu, umanjeње predrasuda koje poslodavci imaju o mladima iz skrbi.
 - U većoj mjeri **informirati** mlade uslugama centara za socijalnu skrb i olakšati procedure oko ostvarivanja prava na iste. Na primjer, ukoliko mlada osoba nije prijavljena u gradu u kojem živi, da ne mora putovati u rodni grad kako bi ostvarila pravo na uzdržavanje ili jednokratnu novčanu pomoć.

Literatura

1. Izvješće o društvenom razvoju, Hrvatska 2006: Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj, 2006
2. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi: Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u RH u 2008. godini", http://www.mzss.hr/zdravstvo_i_socijalna_skrb/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca
3. S. Kusturin, I. Čosić, T. Konstanšek: The needs of young people after they leave institutions, proceedings of the 20th Anniversary conference-School of social work, theory and practice, IUC Dubrovnik, 2009.
4. S. Kusturin, A. Šimić, A. Zenko: Smjernice za zadovoljavanje potreba mladih izašlih iz sustava skrbi, Udruga Igra i Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece, 2011.

Organizacija Ambidekster klub, članica Mreže mladih Hrvatske, već tri godine za redom provodi istraživanje na način da se kroz kontakte s mladim ljudima koji žive, borave ili se školuju u gradskim četvrtima Gornja i Donja Dubrava saznaje više o njihovom pogledu na život mladih i probleme s kojima se susreću. Najnovije istraživanje je provedeno tijekom veljače 2012. s ciljem stjecanja uvida u razinu socijalne uključenosti mladih, kao i prepreke njihovoj uključenosti te rizike za njihovu socijalnu isključenost. U istraživanju su sudjelovali mladi između 15 i 24 godina života koji žive, školuju se, rade ili iz nekog drugog razloga puno vremena provode u Dubravi.

Ukupno je u istraživanju sudjelovala 171 mlada osoba. Sedam istraživačica komuniciralo je s mladima na različitim lokacijama u Dubravi te je na ovaj način provedeno 76 individualnih razgovora te grupni razgovori u kojima je sudjelovalo dodatnih 95 ispitanika. S obzirom na spol ispitanika, 66 ispitanika je bilo muškog, a 105 ispitanica ženskog spola. S obzirom na dob od ukupnog broja ispitanika najviše je bilo u dobi od 15 do 17 godina i to 114 ispitanika. U dobi od 18 do 20 bio je 41 ispitanik, a od 21 do 24 bilo je 16 ispitanika. Značajan dio ispitanika živi izvan Dubrave, ali se školuje i/ili provodi puno vremena u Dubravi. Od ispitanika koji ne žive u Du-

7. Istraživanje Ambidekster kluba - različiti aspekti života i socijalne uključenosti mladih u Dubravi

bravi oko polovine ih živi izvan Zagreba u obližnjim mjestima: Dugom Selu, Slatini, Ivanić Gradu, Virovitici, Karlovcu, Velikoj Gorici te okolnim selima. Vezano uz roditeljsku skrb, jedan ispitanik navodi da nije imao adekvatnu roditeljsku skrb, a jedna ispitanica je posvojena. Ostali ispitanici uglavnom žive s jednim ili dva roditelja. Mali broj ispitanika živi samostalno i to četvero zbog obrazovanja, a dvoje njih u stanu koji su im roditelji ustupili na korištenje.

Prikupljene su informacije o tome pripadaju li ispitanici manjina ili skupinama u pojačanom riziku od socijalnog isključivanja. Dvoje ispitanika pripadali su osobama s invaliditetom i razvojnim teškoćama (jedan ispitanik imao je tjelesni invaliditet, a drugi snižene intelektualne sposobnosti). 12 ispitanika pripadalo je manjini (od čega 3 romskoj, a 9 je muslimana iz Bosne, Kosova ili Albanije). 18 ispitanika pripadaju obiteljima čiji je bar jedan roditelj doselio iz drugih područja bivše Jugoslavije i odrastao u nešto drugačijoj kulturnoj sredini (pretežito Hrvati iz Janjeva ili iz Bosne i Hercegovine). Posebno osjetljiva skupina mladih su mladi u sukobu sa zakonom (mladi počinitelji kaznenih djela) i mladi s poremećajima u ponašanju. Od ukupnog broja ispitanika 17 ih je navelo da su počinili kažnjiva djela. Ispitanici su činili prekršaje (remećenje javnog reda i mira, nasilničko ponašanje, prometni prekršaji, vožnja bez dozvole, izazivanje prometne nesreće). Dio ispitanika počinio je kaznena djela: napada na službenu osobu, prijetnje, krađe, nanošenja tjelesnih ozljeda, razbojništva, zlouporabe opojnih droga. Jedan ispitanik navodi da ga je djevojka tužila zbog nasilja, ali da je presuđeno u njegovu korist. Jedanaest ispitanika navodi da su počinili kazneno djelo, ali nisu bili otkriveni. Drugih desetoro (osmero ispitanika i dvije ispitanice) navode da su kažnjavani za kazneno djelo. Dvoje naglašavaju da su uvjetno osuđeni. Trojica su višestruki počinitelji kaznenih djela. Više ispitanika spominje različite prekršaje, od prometnih (vožnja bez osobne dozvole) do dužih ostanaka vani ili remećenja javnog reda i mira. 20 ispitanika opisuje kako poznaje osobe koje su imale problema s kršenjem zakona.

Vezano uz društveni život mladih, ispitanike smo tražili da naведу koliko slobodnog vremena imaju i kako ga provode te da procijene zadovoljstvo provedbom slobodnog vremena. Utvrđeno je da

ispitanici većinu svog slobodnog vremena provode u neorganiziranim aktivnostima kao što je gledanje TV programa ili korištenje Interneta. Od organiziranih aktivnosti provođenja slobodnog vremena mladi uglavnom sudjeluju u sportskim aktivnostima i izvannastavnim aktivnostima u školi. Ima dosta primjera sudjelovanja u aktivnostima kulturno-umjetničkih društava (folklor, tambure i drugo), osobito kod djevojaka. Dio ispitanika eksplicitno spominje članstvo u nekim organizacijama, od čega najviše u udruzi navijača Dinama, zatim u kulturno-umjetničkim društvima i organizacijama civilnog društva (6 ispitanika spominje udruge), u vjerskim zajednicama, a dvije ispitanice spominju sudjelovanje u političkim strankama. Najveći dio ispitanika opisuje angažman u organizacijama za bavljenje slobodnim vremenom (športski klubovi, dramske skupine i slično), ali nisu angažirani kao članovi tih organizacija nego uglavnom koriste njihove usluge.

Najveći broj mladih koristi javni prijevoz, ali mnogi navode da ne kupuju putničke karte zbog skupoće, nego se švercaju. Također je navedeno da su nezadovoljni ZET-om i to zbog: skupoće prijevoza, nedovoljnog broja noćnih linija, bezobraznog ponašanja djelatnika, nepovezanosti voznih redova, npr. vlaka s busom, zbog čega je puno čekanja te što nema noćnih linija nekih autobusa.

Mlade smo pitali smatraju li se dovoljno informiranima o događajima u svojoj gradskoj četvrti i u gradu te na koji se način informiraju. Većina se smatra informiranima o događajima koji ih zanimaju, a za informiranje najviše koriste TV (informativne i druge emisije), novine i Internet (Facebook) ili saznaju informacije od prijatelja. Mladi uglavnom smatraju da znaju bitne informacije vezane uz svoju gradsku četvrt i ono što ih zanima.

Vezano uz političku aktivnost, najveći broj ispitanika je naveo da ih politika ne zanima, ali da prate aktualna događanja. Punoljetni uglavnom izađu na izbore. Jedna ispitanica je članica političke stranke i smatra da je važna politička aktivnost, a druga navodi da je počasna članica stranke. Što se tiče ostalih oblika građanske aktivnosti jedna ispitanica navodi da je sudjelovala u prosvjedu te potpisala peticiju.

Izloženost mladih pojavama koje predstavljaju rizik za njihovu sigurnost i zdrav život

Razdoblje mladenaštva pokazalo se osobito rizičnim za izloženost pojavama kojima se ugrožava sigurnost i zdravlje kao što su: izloženost sredstvima ovisnosti i različitim oblicima ovisnosti kao što su droga, alkohol ili kockanje; izloženost nasilju i autodestruktivnim ponašanjima kao što je samoozljeđivanje, pokušaj suicida ili suicid. Ispitanici potvrđuju prisutnost ovih rizika u okolini. Od sredstava rizičnih za razvoj ovisnosti osobito se učestalo spominje konzumacija alkohola (osobito vikendom u vidu opijanja) i klađenje (osobito u sportskim kladionicama i na automatima). Ispitanici često navode da znaju za slučajeve vršnjačkog nasilja (najučestaliji verbalni i fizički sukobi te zlouporaba tehnologije i Interneta), ali i nasilje u vezama (uglavnom očevo nasilje nad majkom ili mladićevo nad djevojkom). Značajno je učestalo opisivanje samoozljeđivanja među mladima u okolini, osobito među mladima koji u Dubravi pohađaju srednju školu u kojoj je nedugo prije provedbe istraživanja jedan mladić počinio suicid.

Vežano uz **obrazovanje** u istraživanju se tražilo od ispitanika da opišu vlastiti tijek školovanja, školski uspjeh i probleme u školovanju. Od ukupnog broja ispitanika 149 se još školuje, od čega jedna ispitanica još uvijek polazi osnovnu školu, njih 139 srednju, dok je 9 ispitanika uključeno u visokoškolsko obrazovanje. Vežano uz strukturu mladih koji su još uvijek uključeni u srednjoškolsko obrazovanje važno je napomenuti da je značajan broj njih uključen u strukovne škole za obrtnička (trogodišnja) zanimanja, što im značajno umanjuje mogućnosti za nastavak visokog obrazovanja. Također, treba napomenuti kako značajan broj mladih ispitanika opisuje slabiji školski uspjeh i probleme u školovanju. Od ukupnog broja ispitanika svega njih 15 navodi da nije imalo nikakvih teškoća u školovanju. Ostali opisuju probleme u vidu: neopravdanog izostajanja (136 ispitanika), slabijeg školskog uspjeha (53 ispitanika), sukoba s učenicima ili s profesorima (28 ispitanika), izricanje pedagoških mjera (22 ispitanika), ponavljanje

razreda (13 ispitanika). Od 19 ispitanika koji se više ne školuju, njih 8 koji su završili osnovnu školu nisu nastavili školovanje (ne polaze srednju školu) te su u pojačanom riziku socijalnog isključivanja i teže zapošljivosti. Drugih 11 ispitanika je završilo srednju školu i nije nastavilo školovanje nego se planira zaposliti. S obzirom na **uključenost u tržište rada** samo 5 ispitanika je zaposleno. Jedan ispitanik radi u državnoj službi, a ostali u privatnom sektoru. Ispitanici spominju problem neprijavljenog rada „na crno“ koji je eksplicitno istaknut u 2 slučaja. Veliki broj ispitanika ponekad obavlja povremenu neprijavljenu ispomoć, a neki i honorarne poslove. Opisuju i potragu za poslovima preko studentskog i učeničkog servisa. Svi zaposleni navode da su posao dobili „preko veze“ kod rodbine ili preko poznanstava. Također veći broj ispitanika iznosi stav da je za zapošljavanje najvažnije imati „vezu“, odnosno poznanstvo. Kao prijedlozi za poboljšanje obrazovnog sustava uglavnom se navode: modernizacija sustava, podizanje kvalitete podučavanja, odnosno načina prenošenja znanja te više učenja kroz praktične primjere i kvalitetno organiziranu praktičnu nastavu. Vezano uz zapošljavanje mladi uglavnom smatraju da su za zapošljavanje ključne „veze“ i poznanstva te da nema dovoljno prilika za samostalno zapošljavanje.

U nastavku je opisan tijek školovanja i problemi sa zapošljavanjem nekoliko ispitanika.

Mladić star 18 godina, pripadnik navijačke skupine. Prekinuo je osnovnoškolsko obrazovanje nakon što je prestao biti školski obveznik. Prije toga imao je značajne teškoće u školovanju, od teškoća u učenju do teškoća u ponašanju. Nakon što je državno odvjetništvo razmatralo protiv njega prijavu za tjelesnu ozljedu, ispitanik je u dogovoru s Centrom za socijalnu skrb završio osnovnu školu kroz besplatno obrazovanje odraslih te je uključen u savjetovanje. Trenutno planira nastavak stručnog usavršavanja kroz besplatne programe preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Naveo je da je pronašao poznanika koji će mu pomoći u zapošljavanju kad završi tečaj.

Mladić, pripadnik romske nacionalne manjine nije nastavio obrazovanje nakon osnovne škole te je od tad nezaposlen. Povremeno obavlja neke poslove za poznanike "na crno". Počinio je imovinska kaznena djela. Zbog nedovoljnog poznavanja propisa i rokova ispitanik nema zdravstveno osiguranje.

Mladić koji je odustao od srednje škole u drugom razredu od tada je nezaposlen. Osigurana mu je pomoć iz sustava socijalne skrbi zbog problema u ponašanju. Planira iduću godinu ponovno upisati srednju školu.

Literatura

Knjige i članci

1. Burušić, J., Babarović, T., Marković, N. (2010.). Koliko daleko padaju jabuke od stabla? Odnos obrazovnih postignuća djece i obrazovne razine njihovih roditelja. Društvena istraživanja, 19, 4-5 (108-109), 709-730, Zagreb.
2. Ferić, I., Milas, G., Rihtar, S. (2010). Razlozi i odrednice ranoga napuštanja školovanja. Društvena istraživanja, 19, 4-5 (108-109), 621-642, Zagreb.
3. Matković, T (2003). Zaposlenost u Hrvatskoj i izmjene radnog zakonodavstva. Revija za socijalnu politiku, 10(2), 255-262.
4. Milas G., Ferić, I., Šakić, V. (2010.): Osuđeni na socijalnu isključenost? Životni uvjeti i kvaliteta življenja mladih bez završene srednje škole. Društvena istraživanja, 19, 4-5, 669-689.
5. Šućur, Z. (1995.) Koncept socijalne isključenosti. Revija za socijalnu politiku 2(3):223-230.
6. UNDP (2006a). Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Ur. Bayley D., Gorančić-Lazetić, H.
7. UNDP (2006b). Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost. Ur. Starc, N. i sur.

Službeni dokumenti

1. Državni zavod za statistiku (2010.). Hrvatska u brojkama. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/CroInFig/hrvatska_u_brojkama.pdf , (4.8.2011.)
2. Eurostat, (2010): Combatingpovertyandsocialexclusion. Brisel: Europska Unija, (1.8.2011.)
3. Eurostat, (2009): Youthunemployment, dostupno na: <http://www.ekonomifakta.se/en/Factsandfigures/TheLabourmarket/Unemployment/Youth-unemployment-/> ,(1.8.2011.)
4. Nacionalni program za mlade 2009. – 2013., dostupno na: http://www.hzz.hr/DocSlike/Nacionalni_program_za_mlade_2009-2013.pdf , (4.8.2011.)
5. Nacionalni plan poticanja zapošljavanja za 2011. i 2012. Dostupno na: http://www.hzz.hr/docslike/NPPZ_2011-2012_Final.pdf , (4.8.2011.)
6. Komunikacija Europske komisije: Youth on the MoveInitiative, 2010. Dostupno na: http://ec.europa.eu/education/yom/com_en.pdf , (1.8.2011.)

